

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAVRAMSAL VE TARİHSEL BAĞLAMDA TÜRKLERDE
YETİŞKİN EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ**

MURAT ÇAVUŞOĞLU

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ SEÇİL EDA ÖZKAYRAN

BARTIN-2022

T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**KAVRAMSAL VE TARİHSEL BAĞLAMDA TÜRKLERDE YETİŞKİN
EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat ÇAVUŞOĞLU

BARTIN-2022

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Dr. Öğr. Üyesi Seçil Eda ÖZKAYRAN danışmanlığında hazırlamış olduğum “KAVRAMSAL VE TARİHSEL BAĞLAMDA TÜRKLERDE YETİŞKİN EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

15.12.2022

Murat ÇAVUŞOĞLU

ÖNSÖZ

Araştırmam boyunca yardımcı olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Seçil Eda ÖZKAYRAN, yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım Doç. Dr. Hüseyin KAYGIN hocama; Beni her zaman yüreklendirerek, desteğini esirgemeyen, ne zaman ihtiyacım olsa yardımına yetişen yaptığı yardımlar ve destekler için; yaptıkları fedakârlıklar, gösterdikleri sabırlar ve verdikleri emekler ile beni yetiştiren ve her zaman yanımda olan rahmetli annem Satia ÇAVUŞOĞLU, babam, kardeşlerim ve tanıştığımız andan itibaren her zaman yanımda olduğu gibi bu süreçte de yanımda olup her desteği sağlayan eşime ve biricik kızıma; en içten teşekkürlerimi sunarım.

Murat ÇAVUŞOĞLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KAVRAMSAL VE TARİHSEL BAĞLAMDA TÜRKLERDE YETİŞKİN EĞİTİMİNİN İNCELENMESİ

Murat ÇAVUŞOĞLU

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Seçil Eda ÖZKAYRAN

Bartın-2022, sayfa: 72

İnsanoğlunun olduğu her yerde eğitim vardır. Eğitim, yaşam boyu devam eden zihinsel bir süreçtir. Türkler eğitime her zaman önem vermiştir. İslamiyet öncesi Türklerde eğitim, günümüzdeki gibi örgün ve yaygın eğitim olarak değil toplumun eğitimi adı altında din eğitimi, meslek eğitimi olarak geçmektedir ve bu şekilde gruplandırılmaktadır.

Bu dönemde sözlü eğitimin hâkim kılınmaktadır. İslamiyet öncesi atalarımızın eğitim düşüncesi ve yaygın eğitim şeklinde olduğu görülmektedir. Türklerin eğitim anlayışı yaşam biçimine göre şekillenmiştir. Göktürkler, Hunlar yaşantı olarak benzerlik gösterirken; Uygurlar ise din, kültür ve sanat yönünden farklılık göstermiştir.

Türklerin Müslümanlığı benimsemesiyle eğitim anlayışlarında değişmeler olduğu görülmektedir. Eğitim kurumları olarak medreseler ortaya çıkmış ve örgün eğitim yaygınlaşmasıyla toplumun ahlak anlayışı değişerek alp tipi eğitim yapısından, alperen düşüncesinde eğitim programları uygulanmıştır. Karahanlılar, Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nde Ahilik teşkilat yapısı Anadolu topraklarında yayılmaya başladığı görülmektedir. Cumhuriyet döneminde halk eğitim merkezleri kurularak yetişkinlere eğitim imkânları sağlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı; geçmişten günümüze Türklerde yetişkin eğitim sisteminin yapısını araştırmak ve kaynaklardan yararlanarak sistemi açıklamaktır. Çalışmada İslamiyet öncesi ve sonrası kurulan dönemlerde yetişkin eğitimin nasıl yapıldığı ve nasıl uygulandığı konularına değinilerek değerlendirilmelerde bulunulmaya çalışılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılarak konu ile ilgili kaynaklar taranmış ve çalışmanın verilerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türklerde eğitim, Yetişkin eğitimi, Hayat boyu öğrenme

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

INVESTIGATION OF ADULT EDUCATION IN TURKS IN CONCEPTUAL AND HISTORICAL CONTEXT

Murat CAVUŞOĞLU

**Bartın University
Graduate Educational Institute
Department of Educational Sciences**

**Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Seçil Eda ÖZKAYRAN
Bartın-2022, pp: 72**

Education is everywhere where there are human beings. Education is a mental process that continues throughout life. Turks have always given importance to education. Before the religion of Islam, education in Turks can be grouped under the name of social education, religious education, vocational education, not as formal and non-formal education as it is today.

In this period, the predominance of oral education and the education thought of our pre-Islamic ancestors seem to be in the form of non-formal education. Due to the nomadic life of the Turks, it has been shaped according to the way of life. While Gokturks and Huns are similar in terms of life; Uigurs differed in terms of religion, culture and art.

After Islam, the Turks changed their understanding of education when they adopted Islam. Madrasahs emerged as educational institutions, and with the spread of formal education, the moral understanding of the society changed and they implemented education programs in the Alperen thought from the Alp type education structure. The organizational structure of the Ahi community in the Karakhanids, Seljuks and Ottoman Empires began to spread in the Anatolian lands. In the Republican era, public education centers were established and education opportunities were provided to adults

The aim of this study is to investigate the structure of the adult education system in Turks from past to present and to explain it by using the findings of the sources. In the study, it was tried to evaluate how adult education was done in the period of Turkish States established before and after Islam and the other issues in correspondence. In the research, using the screening model, the resources related to the subject were scanned and the data of the study were tried to be reached.

Keywords: Education in Turks, Adult education, Life-long learning

İÇİNDEKİLER

BEYANNAME	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
EKLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.3. Sayıtlar.....	2
1.4. Sınırlılıklar	3
1.5. Tanımlar	3
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	4
2.1. Eğitim.....	4
2.2. Yetişkin Eğitimi.....	5
2.3. İslamiyet Öncesi Türklerde Yetişkin Eğitiminin Tarihçesi	7
2.3.1. Hunlar, Göktürkler ve Uygurlar Döneminde Yetişkin Eğitimi.....	8
2.3.2. Hunlarda Yetişkin Eğitimi	9
2.3.3. Göktürklerde Yetişkin Eğitimi	10
2.3.4. Uygurlarda Yetişkin Eğitimi.....	10
2.4. İslamiyet Sonrası Türklerde Yetişkin Eğitiminin Tarihçesi.....	11
2.4.1. Cumhuriyet Öncesi dönem olan Karahanlılar, Selçuklular ve Osmanlılar Dönemde Yetişkin Eğitimi	11
2.4.2. Karahanlılar Devletinde Yetişkin Eğitimi	11
2.4.3. Selçuklu Devletlerinde Yetişkin Eğitimi	12
2.4.4. Osmanlı Devleti'nde Yetişkin Eğitimi.....	12
2.4.4.1. Medreseler.....	12
2.4.4.2. Ordu.....	13
2.4.4.3. Enderun Okulları	13

2.4.5. Ahi Teşkilatı.....	13
2.4.5.1. Ahi Birliklerinin Kuruluşu	14
2.4.5.2. Eski Türk Göreneklere ve Şamanizm Etkisi	15
2.4.5.3. Bizans Loncalarının Etkisi	16
2.4.5.4. Fütüvvetçiliğin Etkisi	17
2.4.5.5. Ahi Birliklerinin Amacı ve Teşkilatlanma Şekilleri.....	18
2.4.5.6. Ahi Teşkilatına Üyelik	20
2.4.5.7. Orta Sandığının Gelirleri.....	21
2.4.5.8. Giderler	21
2.4.5.9. Krediler	21
2.4.5.10. İdare Kurulu	22
2.4.5.11. Büyük Meclis.....	23
2.4.5.12. Büyük Meclisin Çalışması Şekli	24
2.4.5.13. Eğitim Faaliyetleri.....	25
2.4.5.14. Çıraklık Töreni	26
2.4.5.15. Kalfalık Töreni	27
2.4.5.16. Ustalık Töreni	27
2.4.5.17. Ahilikte Ahlaki Nitelikler	29
2.4.5.18. Ahi Birliklerinin Gelişmesi	29
2.4.5.19. Ahi Birliklerinin Dağılmasının Sebepleri.....	31
2.4.5.20. Dağılma Süreci.....	33
2.4.6. Lonca Teşkilatı	33
2.4.7. Gedik Teşkilatı	36
2.5. Türkiye Cumhuriyet Döneminde Yetişkin Eğitimi	37
2.5.1. Türkiye’de Yetişkin Eğitimi Kurumları ve Uygulamaları.....	37
2.5.2. Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Kurumlar	37
2.5.2.1. Cumhuriyet Dönemi İçerisindeki Halk Eğitimi	37
2.5.2.2. Halk Eğitim Merkezleri (HEM)	37
2.5.2.3. Halk Eğitimi Şubesi (1926)	38
2.5.2.4. Halk Derslikleri (1927).....	38
2.5.2.5. Millet Mektepleri (1 Ocak 1929)	38
2.5.2.6. Halk Okuma Odaları (1930).....	39
2.5.2.7. Halkevleri ve Halk Odaları (19 Şubat 1932).....	39

2.5.2.8. Köy Eğitim Kursları (24 Haziran1937)	40
2.5.2.9. Köy Enstitüleri (1942)	41
2.5.2.10. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü	41
2.5.2.11. Mesleki Eğitim Merkezi	42
2.5.3. Sağlık Bakanlığı.....	43
2.5.4. Adalet Bakanlığı.....	43
2.5.5. Milli Savunma Bakanlığı	44
2.5.6. Yerel Yönetimler	44
2.5.7. Üniversiteler.....	45
2.5.8. Sivil Toplum Kuruluşları (STK).....	45
2.5.9. Özel Kuruluşlar	46
3. YÖNTEM	47
3.1. Araştırma Modeli.....	47
3.2. Evren ve Örneklem	47
3.3. Verilerin Toplanması.....	47
3.4.Verilerin Analizi.....	47
4. BULGULAR VE YORUMLAR	49
4.1. İslamiyet Öncesi Dönemde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar ..	49
4.2. İslamiyet Sonrası Dönem Türklerde Yetişkin Eğitimi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	49
4.2.1. Karahanlılar Devletinde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar	50
4.2.2. Selçuklu Devletinde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar	50
4.2.3. Osmanlı Devleti'nde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar	50
4.2.4. Türkiye Cumhuriyet Döneminde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar	53
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	57
KAYNAKÇA.....	61
EKLER	68

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
No	No
Şekil 2.1 Orta Asya’da Türklerin yaşadıkları yerler URL-1 (2022).	8
Şekil 2.2 Alp savaşçının eğitim ve kıyafetleri URL-2 (2022).....	9
Şekil 2.3 Mesleki ve teknik eğitim yerleşim süreci MEB (2018).	43

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No
EK 1. Ah Evren Velî Türbesi1	68
EK 2. Ah Evren Velî Türbesi2	68
EK 3. Debbağcılar (Deri) Ustaları	69
EK 4. Demirci Ustası ve Çırakları	69
EK 5. Nalbant Ustası ve Çırakları	70
EK 6. Saraç Ustası	70
EK 7. Millet Mekteplerinin Açılması	71
EK 8. Millet Mekteplerinin Açılması	71
EK 9. Halkevlerinin Açılması	72
EK 10. Halkevlerinin Açılması	72

KISALTMALAR

HBÖGM	:Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
HEM	:Halk Eğitim Merkezleri
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
STK	:Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBB	:Türkiye Barolar Birliği
TDK	:Türk Dil Kurumu
TESK	:Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TMMOB	:Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOBB	:Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

1. GİRİŞ

Bu bölüm içerisinde, yapılan araştırmanın önemini ve gerekçesini belirleyen problem durumu ile problem cümlesi, araştırmanın amacı, önemi, sınırlamalar, varsayımlar ve tanımlamalar oluşturmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, bir bireyden diğerine, toplumdan topluma ve nesilden nesile aktarılan öğrenilmiş davranış biçimlerini içeren kültürel aktarım süreci olarak görülmektedir (Tezcan, 1994). Eğitim ile ilgili yapılan araştırmalar, bireylerin ve toplumun nasıl biçimlendirildiği nasıl belirleyici rol aldığı gibi sorulara cevap aramaktadır. Bu araştırmalara katılanlar eğitim kavramına farklı perspektiften bakmış olup farklı sonuçlar çıkarmıştır. Eğitimdeki temel amaç bireyin sosyalleşmesindeki nedenler ve sonuçlar olarak görülmektedir. Bireylerdeki sosyalleşme durumu içinde bulunduğu topluma ayak uydurmakla sağlanmaktadır. Diğer bir deyişle bireyin iş, okul, aile ve bir bütün olarak toplumdan olumlu etkilenmesi eğitim yoluyla olmaktadır. Yaygın eğitimi özümsemiş üst seviyede tecrübeli ve bilgi donanımına sahip bireyler, yerleşim yerlerinin durumu ve konumuna göre farklılıklar göstermektedir. Bu ne kadar farklı olursa olsun gereksinim duydukları sosyal, sportif, mesleki eğitim, sanatsal ve kültürel etkinliklerini çabuk bir şekilde ve kısa bir zaman süreci içerisinde yapabilme ve gerçekleştirme meziyetlerine sahip olmaktadır Bu durum özellikle kurum kültürünü, birlikte hareket etme ve koordineli çalışmayı oluşturmuştur (Yıldırım, 2009).

Araştırmanın “Türklerde yetişkin eğitimi tarihi nasıl bir gelişim göstermiştir?” sorusu doğrultusunda aşağıdaki alt araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

Alt problem

1. Türklerde İslamiyet’ten önceki yetişkin eğitimi nasıl bir gelişme göstermiştir?
2. Hunlar Döneminde yetişkin eğitimi nasıl bir gelişme göstermiştir?
3. Göktürkler Döneminde yetişkin eğitimi nasıl bir gelişme göstermiştir?
4. Uygurlar Döneminde yetişkin eğitimi nasıl bir gelişme göstermiştir?
5. Türklerde İslamiyet’ten sonraki yetişkin eğitimi nasıl bir gelişme göstermiştir?
6. Karahanlılar Döneminde yetişkin eğitimi nasıl bir gelişme göstermiştir?

7. Selçuklular Döneminde yetişkin eğitimi nasıl bir gelişme göstermiştir?
8. Osmanlılar Döneminde yetişkin eğitimi nasıl bir gelişme göstermiştir?
9. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde yetişkin eğitimi nasıl bir gelişme göstermiştir?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı Kavramsal ve Tarihsel Bağlamda Türklerde Yetişkin Eğitimi konusunun incelenmesi açısından kanun, yönetmelik, arşiv, yazılı basın, eğitim programlarından faydalanarak analizini yapmaktır.

Günümüz eğitim çalışmalarına katkı kazandırılması amacıyla Türklerde tarihsel açıdan geçmişten günümüze kadar yetişkin eğitimi olarak, Türk eğitim tarihinin gelişmesinde ne gibi etkisinin olduğunun tespit edilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Hayat boyu öğrenme Türk eğitim sistemi içerisinde önemli bir konuma sahip olduğu bilinmektedir. Yetişkin eğitimin tarihsel sürecinin saptanması ve belirlenmesi Türk eğitim tarihi açısından önemli olduğu görülmektedir ve bu bağlamda Türk eğitim tarihi literatürüne katkı sağlamak ve geleceğimize tarihsel veri olarak bilgilendirmek önem arz etmektedir.

1.3. Sayıtlar

- Üniversitelerin doktora ve yüksek lisans verilerin gerçeğe en yakın sonuçları verdiği varsayılmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığı'na ait eserlerin gerçeğe en yakın sonuçları verdiği varsayılmıştır.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait kaynakların gerçeğe en yakın sonuçları verdiği varsayılmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu'na ait kaynaklarının gerçeğe en yakın sonuçları verdiği varsayılmıştır.
- Devlet İstatistik Enstitüsü'ne ait kaynakların gerçeğe en yakın sonuçları verdiği varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma dönem olarak Türklerde İslamiyet'ten ve sonraki dönemlerde kurulan devletlerde yetişkin eğitimi ile ilgili yapılan faaliyetler ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Tanımlar

Eğitim: Belli bir konuda davranış değişikliğiyle beceri kazandırma işi.

Yaygın Eğitim: Örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümü.

Öğretim: Belli bir amaca göre gereken bilgileri verme işi, tedris, tedrisat, talim TDK (2020).

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Eğitim

Eğitimde sürekli etkinlik olarak bilgi, yetenek ve davranışların gelişimi ve kazanımı çok büyük önem arz etmektedir (Erkal,1997). Türk Dil Kurumunun (2017) sözlüğündeki birinci anlamında “bilim veya sanat dallarında eğitime, geliştirme ve yetiştirme” ikinci anlamında ise “bireylerin toplum düzeninde ve yaşayışında yerlerini oluşturabilmesi adına lazım olan bilgi, beceri ve kişisel özelliklerini geliştirebilmektir. Doğrudan veya dolaylı olarak da ister okul içi olsun ister okul dışı olsun yardım ve terbiye edebilme” olarak ifade edilmektedir. İhtiyaçlarının sürekli olarak değişmesi eğitimin sürekli olmasını sağlamaktadır. Bireyler sürekli öğrenme içerisindeyler ve bundan dolayı öğrenme istek ve ihtiyaçları süreklilik arz eder (Yıldırım, 2009). Eğitimin bu özelliği sayesinde kişiler öğrenme ve bilgilerini sürekli olarak artırmaktadır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerini belirleyen en önemli etmen eğitim sayesinde olmaktadır. İş gücündeki verimlilik artırımı eğitim ile sağlanmaktadır Bunun yanı sıra gelir dağılımındaki tutarlık, dengeli olmak ve bireylerin sağlıklı beslenmesi eğitimin rolünü çok büyük oranda artırmaktadır. Her şeyden önemlisi toplumsal gelişmeye ve bilinçlendirmeye çok büyük faydalar sağlamaktadır. Eğitim, gelecekte kişilerin verimini arttıran bir yatırım aracı olarak ya da bireylerin elde etmek istediği tüketim malı olarak da ifade tanımlanmaktadır (Tansel, 2001).

Eğitim, sosyal bir olgu olarak toplumsal hayat içerisinde yerini almıştır. İçinde bulunduğumuz toplum insanlara insani özellikler kazandırması yanı sıra bireyleri sosyalleştirmektedir. Tüm bu amaçlar eğitim sayesinde olmaktadır (Duman, 2000). Eğitimin içinde bulunduğumuz toplumun bireylerini sosyalleştirmede ve hayata hazırlamada katkısı ve etkisi çok büyük olmaktadır (Öztürk, 1993). Toplumun bu görevi yerine getirebilmesi için bireylerin kendi ihtiyaçlarına yönelik ve dönemin şartlarına bağlı olarak geçerli bir eğitim sistemine sahip olması gerekmektedir.

Eğitim ile ilgili yapılan tüm ifadeler bireylerin sosyal hayata katılabilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve anlayış kazanmaları olarak tanımlanmaktadır. Eğitimin diğer yönlerinde

ise bireylerin ihtiyaçlarına göre hayata hazırlanma, sürekli öğrenme ihtiyaı, toplumsal gelişme, toplumsal bilinçlendirme, sosyalleştirme ve zamanın şekline göre değişebilme özellikleri ile ilgili tanımlar ifade edilmektedir.

2.2. Yetişkin Eğitimi

Yetişkin anlamını ifade eden Androgoji kelimesi Yunanca “insan” anlamına gelen “andros” ve eğitim anlamına gelen “agein” kelimelerinden türemiştir (Duman, 2000). Knowles bunu yetişkin eğitiminin bilim ve sanatı olarak tanımlamıştır (Knowles, 1980).

Androgoji, yetişkin eğitimi programları için yeni yöntem ve teknikler sunmuştur. Genel olarak, antolojik bir süreç modeli olduğu görülmektedir. Bu modelde, ğretmen danışman veya değişim aracı rolünü oynamaktadır. İnsan kaynakları oluşturmada öğrencilerin geliştirdiği sürece dâhil edilmesi için bir dizi prosedür geliştirmektedir. Androjen kavramının ilk kez benimsenmesi 20. yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir. Yetişkinlik kavramı daha çok “bağımsızlık” ile iliştikendirilen bir kavram olarak geçmektedir (Bülbül, 1991). Zorunlu eğitim dönemini tamamlama ve kendi hayatlarını yönetme sorumluluğunu alan kişiler genellikle yetişkin olarak kabul edilmektedir.

Türk Medeni Kanun’a (2001) göre yetişkin Kavramı ülkelere ve kültürlere farklılık göstermekle birlikte resmi kaynaklarda 18 yaşından büyükler için yetişkin tanımı kullanılmaktadır. UNESCO (1985) düşünce ve fiziksel yapı olarak belirli bir olgunluğa ulaşmış kişileri yetişkin olarak ifade etmektedir. Celep (2003)’e göre ise yetişkin zihinsel süreçlerini ve fiziksel gelişimini tamamlamış, toplumsal bilince sahip ekonomik bağımsızlığını elde etmiş olarak tanımlanmaktadır. Yetişkin, zorunlu eğitim süresini tamamlayan bireyler olarak kullanılmaktadır.

Yetişkin; toplum içerisinde sorumluluk sahibi, alması istenilen eğitimini tamamlamış, bir mesleği olan, kendi düşüncelerini uygulayabilecek birey olarak ifade edilmektedir. 18 yaşında insanlar çocukluklarını geride bırakarak yetişkinliğe girmektedir. Ayrıca 18 yaşını doldurmamış ve yetişkin olarak tanımlanmayan kişiler evlilik kurumu ile birlikte yetişkin gibi davranmaya başlamaktadır.

Türkiye’de ise yetişkin eğitimi, örgün eğitim sisteminde bulunan öğrenim kurumlarını okuyan, bitiren veya ayrılan bireylerin bilgi ve yeteneklerini daha üst seviyelere çıkarmak için her türlü katılım sağladıkları faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2018). Yetişkin eğitimin tanımı bireylerin kişisel özellikleri, ilgileri, ihtiyaçları, eğitimin amacı, işlevselliği, içeriği, süreci, kullanılan yöntem ve tekniklerin uygunluğu olarak da ifade edilebilmektedir (Bülbül, 1991).

Cumhuriyetin kurulmasından itibaren birçok alanda yetişkin eğitimi üzerine farklı uygulamalar olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sırasıyla halk eğitimi, yaygın eğitim, yetişkin eğitimi olarak isimler almıştır. Çeşitli isimlerle tanımlanan yetişkin eğitiminin temel amacı, örgün eğitime girmemiş veya örgün eğitimden ayrılmış yetişkin bireylerin yaşamlarının her döneminde onların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak için gerçekleştirilen faaliyetler bütünü olarak ifade edilmektedir (Tekin, 1982). Yaşam boyu öğrenme ihtiyacının karşılanması için toplumun tüm kesimlerine ulaşılması ve bilginin halka aktarılması hedeflenmektedir. Yetişkin eğitimi bilgi aktarımı açısından, uzun bir geçmişi olan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Okçabol, 2006). Geray (2002)’a göre yetişkin bireyler her zaman öğrenme ve öğretme süreçleriyle ilgilenmiştir. Yetişkinler içinde bulundukları çevresinden bilgi sahibi olmayı ve sahip oldukları deneyimlerini başkalarına aktarmayı hedeflemektedir. Zamanla hedeflenen bu süreçler bireylerden ayrılarak toplumun genelinde kabul görmüştür.

Yetişkin eğitimi, hayatlarının belli bir döneminde zorunlu eğitimi tamamlamış veya örgün öğretimi yarıda bırakmış kişilerin yeniden öğrenme ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır ve bunları karşılamak için yapılan faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır OECD (2010). Ada (2002) göre yetişkin eğitimin tanımı örgün eğitim içerisinde olmayan belirli program ve plan içerisinde yapılan bir tür eğitim olarak belirtilmiştir. Buna karşılık Duman (2000)’a göre ise yetişkinlere yönelik mesleki olmayan faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Yetişkin Eğitimi Terimleri Sözlüğünde UNESCO (1985) göre yetişkin eğitimi, örgün eğitim bünyesi içerisinde bulunan okul, üniversite ve çıraklık merkezlerindeki bir eğitimin kolu olarak düşünülse veya buralarda verilen eğitimle ilişkilendirilse de yetişkin olarak tanımlanan bireyler için;

- a. Bilgi, yetenek, teknik veya mesleki yeterliliklerin artırılması, yön verilmesi ve geliştirilmesi
- b. Tutum ve davranışların bireysel gelişim bakımından veya sosyal, kültürel ve ekonomik olarak geliştirip değiştirilmelerini sağlayan ve düzenli olarak yapılan süreçlerin hepsini kapsayan etkinlikler bütünü olarak tanımlanmıştır.

Başaran (1996)'a göre yetişkin eğitimi, eğitim bünyesinde yöntemlerin, tekniklerin, programların ve materyallerin sürekli ileriye götürüldüğü ve yenilendiği alan olarak tanımlanmaktadır. Uysal (2004)'a göre ise eğitmenin ve yetişkin bireyin bir planı dâhilinde belirli bir amaca yönelik yapılan eğitim çalışmaları olarak bilinmektedir. Başka bir ifade ile Yetişkin eğitimi, yetişkinlerin zorunlu eğitim programında tamamlamadıkları yönlerini veya eksikliklerini gidermeye çalışmak olarak belirtilmektedir (Oktay, 2001).

Yetişkin eğitimi ile ilgili yapılan tüm tanımlarda örgün eğitim dışına çıkmış bireylerin ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek edinme, ruhsal gelişim, kişisel ihtiyaçlarına cevap verme, yetenek ve becerilerini artırma, kendini gerçekleştirme gibi faaliyetlerin tümü olarak ifade edilmektedir.

Gelişen dünya gibi bilgi de sürekli kendini yenilemekte ve değiştirmektedir. Yedi yılda bir bilgi birikimin iki katına çıkmasından dolayı bilgi ve yeteneklerin sürekli güncellenmesi gerekmektedir. İşte burada yetişkin bireyler sürekli kendilerini güncel tutmaktadır ve eksik yönlerini ise tamamlamak için yetişkin eğitiminden yararlanmak istemektedir. Bu sebepten dolayı yetişkin eğitimin bireyler ve bu bireylerin oluşturdukları toplumun üzerindeki rolü ve etkinliği inkâr edilmemiştir (Miser, 2002). Yetişkin eğitimin esas temel amacı ise bulunduğu toplum içerisinde olmuş ya da olabilecek sorunları çözebilecek bireylerin ortaya çıkarılmasıdır (Park, 2002). Yetişkinler sorunları çözmek için odaklandırılır.

2.3. İslamiyet Öncesi Türklerde Yetişkin Eğitiminin Tarihçesi

İslamiyet öncesi Türk tarihindeki göçebe yaşam tarzı vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaşam biçimi kendine özgü sosyal yapıyı, eğitim tarzını, sözlü ve yazılı edebiyatı meydana getirmiştir. Türk yaşam biçimi göçebelik üzerine kurulduğu için

yetişkin eğitim anlayışında kolaylık, basitlik ve uygulanabilirlik gibi faktörler hâkim kılınmıştır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 Orta Asya’da Türklerin yaşadıkları yerler URL-1 (2022).

İslamiyet'ten önce Türk ve Dünya tarihinde çok büyük yer edinmiş Türk Devletleri de bulunmaktadır. Bunlar; İlk düzenli orduyu kuran Hun Devleti, Türk tarihinde yazıyı ve Türk ismini kullanan Göktürk Devleti ve yerleşik hayata geçmesiyle tarımcılıkla uğraşan Uygur Devletidir.

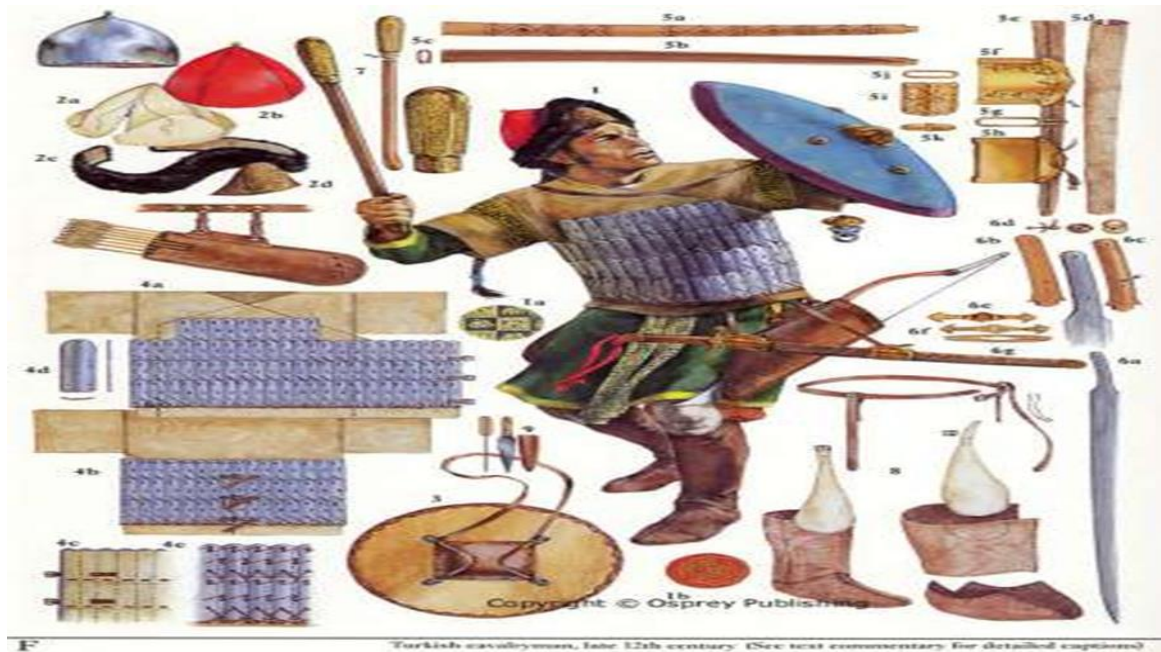
Türklerin Müslüman olmadan önce toplum içerisinde kabul görmüş eğitimin temel unsurları şunlardır;

2. Bireylerin eğitiminde toplumun töresi önemli etki olmuştur.
3. Türklerin eriştikleri kültür ve uygarlık medeniyeti seviye düzeyi eğitim kurumlarının olduğunu göstermektedir.

2.3.2. Hunlarda Yetişkin Eğitimi

Hunlar Orta Asya da, bölgenin coğrafi koşulları nedeniyle göçebe olarak yaşamışlardır. Bunu kendilerini Çinlilerin saldırılarından korumak için yapmışlardır. Bu zorlu yaşam koşulları, zanaat, yönetim ve savaşçı (Alplik) gibi belirli becerilerin ortaya çıkmasına neden olduğu bilinmektedir. Bu tür çalışmalar geleneksel olarak yürütülen bir eğitim olduğunu göstermektedir. Aynı durum Göktürkler için de geçerli olmuştur (Çıvgın ve Yardımcı,2007).

Hunlarda savaş eğitimlerine erken yaşta başlanmaktadır ve hayatın her döneminde devam edilmektedir. Sürekli olarak ata binmeyi ve ok atmayı talim edinmişlerdir. Geleneksel olarak bireylerin iyi ve güçlü askerler olarak yetişmelerine büyük önem verilmiştir (Akyüz 1989). Alp savaşçının kullandığı çeşitli kıyafetler ve silahlar görülmektedir (Şekil 2.2).

Şekil 2.2 Alp savaşçının eğitim ve kıyafetleri URL-2 (2022)

Hunlar için çok büyük fayda sağlayan at ve köpek gibi hayvanların eğitildiği bilinmektedir. Türklerin bağımsızlık olarak yaşama ruhları olmuştur. Eski Türklerde “Türk Cihan Hâkimiyeti” düşüncesi hâkim kılınmıştır. Bu anlayışın kaynağını yaşam ve töre oluşturmaktadır. Bu yaşam anlayışı el becerilerinin ve sanatlarının gelişmesine katkı sağlamıştır (Ünalın ve Öztürk,2008). Türklerin dinlerindeki düşünce sistemi yaşam boyu eğitimlerinde de etkili olmuştur.

2.3.3. Göktürklerde Yetişkin Eğitimi

Hunlarda olduğu gibi Göktürklerin eğitim sistemi gelenek ve göreneklere göre olduğu görülmektedir. Eğitim sistemlerinin Hunlara benzemesinin nedeni ise yaşam biçimlerinin birbirlerine benzer özellikler taşımasından kaynaklanmaktadır. Ancak Göktürkler 38 harfli gelişmiş bir alfabeye sahip olmaları nedeniyle yazı dilini kullanmışlar ve yazılı olarak edebi eserler bırakmışlardır. Bu durum onların örgün ve yaygın eğitim yaptıklarını açıkça göstermektedir (Akyüz 1989). Orhun abideleri Türk tarihinde büyük bir yer kazanmıştır. Bu Orhun abidesinde bilgelik, alplik, milletin huzuru ve bağımsızlığı gibi değerler hükümdarın temel özellikleri olarak belirtilmektedir (Şahin,2012).

2.3.4. Uygurlarda Yetişkin Eğitimi

Uygurların yaşam tarzları diğer Türk boyların yaşam tarzlarından tamamen büyük farklılık göstermektedir. Uygurların yerleşik şehir hayatına geçtikleri görülmektedir. Ayrıca diğer kabile ve toplulukların kültürel yapılarını da büyük ölçüde kabul etmişlerdir. Türk inanç sisteminden vazgeçip Mani dininin fikirlerini benimsemişlerdir. Et ve süt ürünlerini terk ederek bitkisel kaynaklı gıdalara yönelmişlerdir. Gelenek ve göreneklerinde büyük oranda değişiklikler olmuştur (Akyüz,2014). Alplik eğitim sisteminden uzaklaşmışlardır.

Uygur Türkleri 14 harften oluşan bir alfabeyi kullandıkları görülmektedir. Bu harflerle birçok kitap yazılmıştır. Toplumun anlayış ve kültür düzeyi önemli ölçüde artmıştır. Uygurlular çeşitli Türk ve yabancı devlet saraylarında sekreter, danışman, bürokratik, kültür elçisi olarak görev yapmışlardır (Özkan,2008). Bu nedenle birçok ülke için eğitimci ve danışman olarak görevde bulunmuşlardır.

2.4. İslamiyet Sonrası Türklerde Yetişkin Eğitiminin Tarihçesi

Türklerin İslam dinine ve yerleşik hayata geçmesiyle sosyal, ekonomik, eğitim ve yaşam biçim anlayışında büyük değişimler olmaya başlamıştır (Celep,2003). İslamiyet sonrası kurulan Türk devletlerinde yetişkin eğitim çalışmaları yapıldığı görülmektedir.

2.4.1. Cumhuriyet Öncesi dönem olan Karahanlılar, Selçuklular ve Osmanlılar Dönemde Yetişkin Eğitimi

Türkler 751 yılındaki Talas Savaşı'ndan sonra İslam Dini ile tanışmışlardır. Önceki inanç sisteminde gelenek ve görenekleri İslamiyet'e çok büyük benzeşim göstermektedir. Bu tarihten sonra yavaş yavaş Müslüman olmaya başlamışlardır. 10. yüzyıldan sonra Türklerde Müslüman olanların nüfusu artmıştır. Karahanlılar ilk Müslüman Türk devleti olarak görülmektedir. Türklerin Müslümanlığı benimsemesi eğitim sisteminde değişmelere neden olmuştur (Akyüz,2014). Eğitim kurumları olarak medreseler ortaya çıkmıştır. Örgün eğitimin yaygınlaşmasıyla toplumun töre ve ahlak anlayışında değişiklikler oluşmaya başlamıştır (Geray,2002). Alp tipi eğitim sistemi yapısından uzaklaşmıştır. Alperenlik düşünce sistemini eğitim programlarında uygulandığı görülmektedir (Çetin, 1999).

2.4.2. Karahanlılar Devletinde Yetişkin Eğitimi

Karahanlılar Müslüman olunca Abbasi Devleti'nin medreselerine benzer eğitim kurumlarını kurdukları görülmektedir. Bu eğitim kurumları kısa sürede ülke geneline yayılmıştır (Kurt, 2000). Semerkant, Buhara, Taşkent, Balasagun, Yarkent, Kaşgar gibi birçok şehirde fazla sayıda medreseler kurulmuştur.

Karahanlı hükümdarlarının bilime değer vermeleri ve bilim adamlarını korudukları toplumun eğitim düzeyini arttırmıştır. İç Asya'da adı geçen şehirler dünya çapında bilim, kültür ve sanat merkezleri haline gelmiştir. Karahanlı hükümdarlarının medreselerin kurulmasını ve yayılmasını bu kadar ciddiye almalarının nedeni;

1. Medreseleri yeni Müslüman olan Türk boylarının yeni inançlarını güçlendirmek ve eski inançlarını kaybetmelerini sağlamak için bir araç olarak kullanmaktır.
2. Sünni mezhebinin çevrelerindeki Şiiler üzerindeki üstünlüğünü sağlamak amacıyla medreselere önem verilmiştir.

2.4.3. Selçuklu Devletlerinde Yetişkin Eğitimi

Selçuklu döneminde eğitim öğretim yapan medreseler ve mektepler dışında yaygın eğitim veren kurumlar da bulunmaktadır. Bu kurumları Atabeylik Kurumu, Ahilik, cami, mescit, kitapçı, kütüphane, âlimlerin evleri gibi yapılar oluşturmaktadır (Özcan,2000). Toplantılarda yapılan söyleyişler yetişkin bireylere hitap ettiği için bir nevi yaygın eğitimi olarak tanımlamaktadır.

Cami ve mescitlerde yetişkinlere yönelik kuran, okuma ve yazma etkinlikleri yapılmaktadır (Kurt, 2000). Ahilik Teşkilatının yaygın eğitim sisteminde çok önemli bir misyona sahip olduğu görülmektedir. Ahilik Teşkilatı, Selçuklu döneminden Osmanlı'nın ilk dönemlerine kadar ülke ekonomisinde ve yapısında etkili olmuştur. Ahilik teşkilatı esnafılık, çıraklık, kalfalık ve ustalık kavramlarını bütünleştiren mesleki bir olgu olduğu görülmektedir. Mesleki Öğrenmelerin yanında üyelerin ahlaki yönünden de geliştirilmesi gerekmektedir. Sadece şehzadeler için hem siyasi hem de askeri eğitim veren Atabeylik kurumları bulunmaktadır. Selçuklu Hükümdarları saygınlık sahibi bu yaşlı ve deneyimli insanları çocuklarına yol göstermeleri ve eğitmeleri için Atabeğ olarak görevlendirmişlerdir (Akyüz, 1989).

2.4.4. Osmanlı Devleti'nde Yetişkin Eğitimi

2.4.4.1. Medreseler

Medreseler, eğitim sisteminde dini temelleri esas unsur olarak görmüştür. Medreseler, çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine kadar kademeli bir şekilde eğitim sağlayan ve örgün eğitimi gerçekleştiren kurumsal bir yapıya sahip olmuştur. Toplumun gereksinim duyduğu kadı, doktor, matematikçi, din âlimi ve imamlar Selçuklulardan Osmanlıya kadar

hep bu medreselerde yetiştirilmektedir (Geray,2002). Dini bilgilerin yanı sıra öğrencilere pozitif bilimleri olarak astronomi, metafizik, dilbilgisi, matematik, mantık, tıp ve diğer alanlarda dersler verilmektedir. Örgün eğitim faaliyetlerini getiren Medreseler kendilerine bağlı olarak bakımevleri, kitaplıklar, hastanelerle ilgilenmiştir. Medreseler halkı da içine alan eğitim ve yardım kuruluşu rolünü üstlenmiş olmaktadır (Kaya, 2010).

2.4.4.2. Ordu

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gayrimüslim çocuklar Türk ve Müslüman geleneklerine göre asker olarak alınmakta ve eğitilmektedir. Bunun yanı sıra Osmanlı devleti tarafından esir alınan Hristiyanlar da eğitilmiştir. Askere alınan gayri Müslüm çocuklar ve hapsedilen esirlerden yetenekli olanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nda Enderun olarak bilinen okullarda yetiştirilmiştir (Celep, 2003). Halk eğitimi olarak da adlandırılabilir askerlikteki bu sistemli yaklaşım, Anadolu ve Trakya topraklarının Türkleşmesinde rol oynamıştır (Yıldız, Uysal, 2009).

2.4.4.3. Enderun Okulları

1455 tarihinde Fatih Sultan Mehmet Enderun okullarını kurmuştur. Hristiyan çocuklarından devşirilen akıllı ve yetenekli çocuklar bu okulda okutulmuştur. Enderun okulların asıl görevi Devlet idaresine yönetici ve devlet adamı yetiştirmektir. Enderun okulların eğitim sistemi sadece din temelli olmamaktadır. Pozitif bilimler de verilmektedir. Bu okullarda İslam dini, iyi insan ilişkilerinin nasıl kurulacağı, görgü kuralları, binicilik, okçuluk ve müzik dersleri verilmektedir (Tekeli, 1983).

2.4.5. Ahi Teşkilatı

Arapça bir kelime olan Ahi kelimesi dilimizde “kardeş” anlamında kullanılmaktadır. Kaşgarlı Mahmut'un Türkçe'nin Arapçadan üstün olduğu düşüncesiyle kaleme aldığı Divan'ı Lügat-i Türk eserinde Ahi kelimesini gönlü zengin ve cömert olarak kullanılan akı kelimesinden geldiği ifade edilmektedir (Ekinci, 2011). Her kurum belirli bir ihtiyaç nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Birlik, dayanışma ve kardeşlik fikriyatı esnaf birliğini oluşturmuştur. Bu birlik Ahilik düşüncesinin doğmasına sebep olmuştur. Ahilik teşkilatının

ortaya nasıl çıktığını ve nasıl kurulduğunu anlayabilmek için Selçuklu Devleti'ndeki toplumsal olaylara bakmak gerekir. Ahilik, esnaf dayanışması olarak Kayseri, Konya ve Kırşehir'de ekonomik ve sosyal bir yapılanma olarak kurulmuştur (Öztürk, 2002).

İslam dünyasının Türklerle ilişkisi kültür, ticaret ve savaş yoluyla olmuştur. Bu üç unsur Türklerin İslamiyet'e bakış açısını olumlu bir şekilde geliştirmiştir. Karahanlı Devleti'nin lideri Satuk Buğra Han 940 yılında devletin resmi dinini İslamiyet yapmıştır. Selçuk Bey, Oğuz Yabgu devletinde subaşı olarak görev yapmaktadır. 960 yılında Müslüman olmuştur ve 80 yıl sonra İslam dünyasının liderliğini üstlenerek Büyük Selçuklu Devletini kurmuştur. Türkler kitleler halinde hiçbir zorlama olmadan ve kendi istekleri doğrultusunda İslamiyet'i seçmişlerdir. Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla halkın büyük bir çoğunluğu Anadolu'ya göç etmişlerdir (Ekinci, 2001). Anadolu'ya gelen Türkler, çoğunlukla göçebe halinde bulunmaktadır.

Selçuklu Devleti, kendi amaçlarına uygun yerleşim politikası geliştirmişlerdir. Anadolu'ya göçebe olarak gelen Türkler devlet politikası olarak yerleşik hayata geçirilmiştir. Halkı bir arada tutabilmek için şehirlere ve kasabalara yerleştirilmiştir (Öztürk, 2002). Yerleşik hayata geçen Türkler ilk defa şehir yaşam kültürünü tanıma fırsatına sahip olmuştur.

Orta Asya'dan gelerek yerleşik hayata geçen Türkler arasında sanat sahibi ve tüccarlar bulunmaktadır. Bunların yerleştikleri şehir ve kasabalardaki yerli esnaf ve tüccarlarla mücadele edebilmeleri için birlikte ortak hareket etmeleri gerekmektedir. Bu ortak hareket etme düşüncesi teşkilat kurma düşüncesini doğurmuştur (Çağatay, 1997). Kurulacak bu teşkilatla mallarını yapıp satmaları daha kolay olmuştur.

2.4.5.1. Ahi Birliklerinin Kuruluşu

Ahilik teşkilat sistemi, ekonomi, siyasi, sosyal, ahlak ve din esaslı yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bir kurum olarak Selçuklu ve Osmanlı Devletinde geniş bir yapıya sahip olmuştur. Anadolu toprakların her tarafına yayılmıştır (Celep, 2003). Ahi Birliklerini oluşturan düşünce sistemi esnafın ekonomi, sosyal ve kültürel özelliklerine uyulmasıyla oluştuğunu göstermektedir (Ceylan, 2014). Asıl adı Nasiru'd-Din Mahmut ola Ahi Evren (1171–1261) ahiliğin piri olarak kabul edilmektedir ve görseller (EK1,EK2) sunulmuştur.

Ahilik teşkilatının kurulmasında büyük bir rolü olmuştur. Ahi Evren bundan yedi asır önce şehirlerde sanayi çarşıları kurulması fikrini ortaya atmıştır.

2.4.5.2. Eski Türk Göreneklere ve Şamanizm Etkisi

Dede Korkut destanlarında göçebe hayatların, gelenek ve göreneklerin anlatıldığı görülmektedir. Öykülerde verilmek istenen öğretiler ise yiğitlik, kahramanlık, cömertlik ve maddi güç temaları olmaktadır (Tezcan, 1996). Ahilik teşkilatının temelini oluşturan fütüvvette bu değerler yer almaktadır.

Kökü eski Türk İnanç temellerine dayandırılması nedeniyle Osmanlı Devleti'nin merkezi otoritesi ve idari yapısı çok sağlam bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Kendisine bağlı meslekleri içine alan bir teşkilat olarak tanımlanmaktadır. *Kamus-u Türkî* (Şemseddin Sâmî 1850-1904) adlı eserde Ahilik, kökü eski Türk İnanç temellerine dayanmaktadır. Osmanlı Devleti içerisinde otoritesi ve idari yapısı ile sağlam bir şekilde büyümüştür ve gelişme göstermiştir. Kendisine bağlı meslekleri de içine alan bir teşkilat olarak tanımlanmaktadır (Ulutan, 1986).

Göçebe Türklerin kitleler halinde İslâmiyet dinini kabul etmişlerdir. Şamanizm'e ait kültür ve gelenekler sosyal hayatta hala etkisini devam ettirmektedir. Geleneksel yapımızda bir "şeyhe bağıllık" ilkesi bulunmaktadır. Şeyhe bağıllık düşüncesi ölümden sonra da devam etmektedir. Şamanizm'den gelen atalar ruhu olarak gelen fikriyatın İslam sonrasında da toplumun hayatında devam etmiştir. İslamiyet'ten önceki Türklerin inancında atalar ruhu kutsal kabul edilmiş ve ölen kişilerin mezarlarına dışarıdan yapılacak saldırılar savaş sebebi olarak sayılmıştır. Yılın belli zamanlarında atalar ruhuna kurbanlarını sunmuşlardır (Türkmen ve Temizkan, 2005).

Bozkır medeniyeti yasayan Türklerde teşkilatlanma şeklinde yapıları bulunmaktadır. Alplik kavramı kendi öz değerimiz olarak görülmektedir. Alplik organizasyon yapılanma şekli olarak ortaya çıkmıştır. Akhunlar döneminde, Alplerin bellerine kuşaklar bağlanarak and içme ritüelleri yapılmaktadır. Akhunlar, törenlerde bellerine kuşaklar bağlanarak yemin etmektedirler. Akhunlardaki bele kuşak bağlama ritüeli ile Ahilik törenlerindeki şed kuşanma ritüeli birbirlerine benzeşim göstermektedir. Ahilik törenlerinde şed kuşanma

törenleri ile benzer olması öneminin büyük olduğunu göstermektedir. Alpler Orta Asya’da yaygın sosyal bir toplumun liderleri olarak görülmektedir. Aynı Ahilerde olduğu gibi Alplerde cesurluk, cömertlik, mertlik ve savaşçılık gibi özellikler bulunmaktadır (Çetin, 1999).

Anadolu topraklarına Ahiliğin İran’dan geldiği yolundaki düşünceler doğru olduğu düşünülmemektedir. Orta Asya’dan gelen Türklerin yolunun üzerindeki İran’da kaldıkları sürelerde Ahilik yapılanma fikriyatını orada oluşturdukları düşünülmektedir.

Ahilik teşkilatının kökleri Orta Asya’ya kadar uzanmaktadır. Ahilik Teşkilatı, Türklerin İslamiyet’i kabul etmesiyle önemli bir yapı haline gelmiştir. Bu sebepten dolayı Türklerin yaşamış oldukları topraklarda gelişme göstermiş ve kendine has bir özellik haline gelmiştir (Erarı,1999). Bu Ahilik teşkilatı sosyal, yardımlaşma, zanaat ve ticaret gibi sadece Türklere has bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır.

2.4.5.3. Bizans Loncalarının Etkisi

Türkler Anadolu’ya göç ettiklerinde bu coğrafyada bulunan esnaf ise lonca şeklinde örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Örgütlenmiş bu yapı Ahilik üzerine olumlu bir etki bıraktığı gözlemlenmektedir fakat bu iki yapı arasında farklı yönler bulunmaktadır. Esnaf Teşkilatı bir eğitim kurumu olması sebebiyle gereksinim olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum sadece Türklere has karakteristik bir özellik olduğunu göstermektedir (Tüzen, 2007). Ahi Teşkilatı devlet otoritesinin dışında kurulan ve gelişen bir teşkilat olarak görülmektedir.

Bizans loncaları, kamu görevlerinin gerçekleştirilmesi için mesleki teşkilat olarak anılmaktadır. Her meslek dalı Bizans loncaların denetimi ve kontrolü altında faaliyet göstermektedir. Bizans Loncasına girebilmenin ilk şartı İmparator veya onun görevlendirdiği kişinin onayı ile olmaktadır. Loncalara giren üyelerin ayrılma şansları olmamaktadır. Kuruluş yıllarında Ahi Teşkilatı idaresine devlet tarafından karışılmamıştır.

Sonraları devlet, Ahilik Teşkilat yönetimine karışarak müdahalede bulunmaya başlamıştır. İdari yönetime seçilen yöneticiler ancak devlet tarafından onay verildikten sonra göreve başlayabilmektedir. Bu bir nevi devletin dolaylı yönden Ahilik teşkilatını denetlediği

anlamına gelmektedir. Bu teşkilata üye olabilmek çok kolay olmaktadır. Teşkilatın üyelik işlerini teşkilat görevlileri yapmaktadır. Devlet asla üyelik işlerine karışmaz ve müdahalede bulunmamaktadır. İsteyen her üye teşkilattan ayrılma özgürlüğüne sahip olmaktadır. Bizans Loncaları ile Ahilik teşkilatının ortak yanları olduğu gibi belli konularda farklı yönleri bulunmaktadır. Dileyen herkes Ahilik temel esas ve ilkelerini kabul ettiği sürece Ahilik teşkilatına kolayca üye olabilmektedir fakat Bizans Loncalarına ise sadece sanatkârlar ve tüccarlar üye olabilmektedir (Ekinci, 1989). Bizans Loncalarının diğer bir farkı ise üyelerin uyması gereken kaideleri siyasi yapının belirlemesidir.

Ahi Teşkilatlarında bu şartlar usullerden çıkarılarak teşkilat yönetimi tarafından belirlenmektedir. Bizans Localarında alt ve üst sınıf diye tabir edilen kastlaşma yapılaşması bulunmaktadır. Ahilik teşkilatında ise aksine alt ve üst sınıflaşma kabul edilmemektedir. Her bireyin teşkilatta eşit ve hür olduğu savunulmaktadır. Ahilik, loncaların toplumsal sınıflamasını reddetmektedir (Güllülü, 1977).

2.4.5.4. Fütüvvetçiliğin Etkisi

“Fütüvvet Birlikleri”, aynı zamanda Ahi Teşkilatı anlamına gelmektedir. “Feta”, genç Ahilerin diğer ismidir (Akpınar, 2005). “Fütüvvetname” ise Ahilik teşkilatına girebilmek için gerekli olan kuralların, törelerin ve diğer şartların oluşturduğu yönetmeliğin adı olarak görülmektedir. Ahi Birlikleri ile Fütüvvet teşkilatı arasında şekil bakımından benzerliklerin mevcut olduğu görülmektedir (Çağatay, 1997).

Ahilik, onuncu yüzyıldan itibaren Tasavvuf sahibi kişilerin olgunlaştırdığı ve geliştirdiği Fütüvvetçilik akımından etkilenmiştir. Bundan istifade ederek ahlaki, ilke ve değerlerine yansıtıp teşkilatlanmaya başlamışlardır. Etimolojik olarak ise Fütüvvet kelimesinin Arapça kökenli olduğunu göstermektedir. Tekil olarak kullanılan Feta kelimesi gençliği, yiğitliği, ergenliği, cömertliği ve güzel karakterliği olmayı ifade etmektedir. Feta kelimesinin çoğul kullanım şekli Fityandır. Ahilikten önceki Fütüvvetnameler’de özellikleri belirtilen Fütüvvetçilik askeri ve kişisel özelliklere değer vermektedir (Özköse, 2011).

On üçüncü yüzyılın ilk dönemlerinde Osmanlı Devleti askeri ve yönetim alanlarındaki kurumlarını merkeziyetçi anlayışla kontrol etmektedir. Ahilik de kendi teşkilatlarının

düzenini sağlamada aynı yeterliliğe ve kontrol mekanizmasına sahip olmaktadır. Esnaf ve sanatkârlardan oluşan Loncalar ile Fütüvvet teşkilatı üyelerinin oluşturmuş olduğu üç grup bulunmaktadır. Fütüvvet'in birinci grubunu oluşturan sanatkârları Kavli ikinci grubunu oluşturan askerlerini ise Seyfiler oluşturmaktadır (Demir,2002). Birde bu gruplarda olmayanlara da Şurubi denilmektedir. Ahilik sisteminde Fütüvvetten farklı olarak ahlaki ve mesleki değerlerini de içeren mesleki teşkilatlanma yapısı görülmektedir.

Ahili Teşkilatının yapısı ile fütüvvet arasında belirgin farklar bulunmaktadır. Ahilik teşkilatının özünü meslek ve ahlaki değerler oluşturmaktadır. Ahilik teşkilatına girebilmek için bireyin ya mesleği ya da sanatı olması gerekmektedir. Fütüvvetçi olmak içinse bu iki özelliğe sahip olmaya gerek bulunmamaktadır. Ahilik teşkilatı kurulurken daha önce kurulmuş farklı teşkilatlardan esinlenmiştir (Ülgener, 1981). Bu feyz alma asla onları taklit etme şeklinde olmamıştır. Türklerin her zaman yapısında olan teşkilat kurma özelliğine esinlendikleri özellikler renk katmıştır. Ahilik teşkilatı üzerine araştırma yapan Batılı araştırmacılar, İslamiyet ile birlikte Arap coğrafyasında doğan ve gelişen Fütüvvet Teşkilatının Ahilik üzerindeki etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir; fakat buna rağmen Anadolu Türkleri kendine has geleneklere ve farklı bir İslami anlayışa sahip olmuştur (Ekinci, 1989). Bu yüzden Teşkilat anlayışı bu iki unsura göre şekillendiği anlaşılmaktadır.

2.4.5.5. Ahi Birliklerinin Amacı ve Teşkilatlanma Şekilleri

Ahiliği esas kılan temel amaç hem dünya hayatında hem de ahiret hayatında bireyleri huzurlu ve mutlu olmalarını sağlamaktır (Ceylan, 2014). Ahilik sistemi Türk örf ve adetleriyle İslam'ı düşüncesini sentezleyerek “insan-ı kâmil” olma yolunda iyi bir birey olmayı sağlamaktır (Gülerman, 1993). Ahilerde çatışmacı değil dayanışmacı bir yapı özelliği bulunmaktadır. Ahilik teşkilatındaki temel felsefe birbirlerinin ve kurumlar arasındaki ilişkileri düzenlemek ve hayata bakış açılarını olumlu yönde geliştirmektir. Ahiliğe ait fikirler esnaflar arasında benimsenmiş ve Ahilik kavramı esnafla bütünleşmiştir (Ekinci, 2011).

Dini açıdan bakıldığında çalışmak mukaddes bir olgu olarak görülmektedir ve çalışan el mübarek sayılmaktadır (Özerkmen, 2004). Ahilik ahlakı, Müslüman-Türk esnafının hayat anlayışına da uygun gelmektedir. Ahi Teşkilatları, mesleği olan ve fütüvvetnameler de

belirtilen ilke ve kurallara sadık kalmış tüm bireyleri kabul etmektedir. Ahi Teşkilatının ilk kuruluş yıllarında teşkilatı kunduracılar, saraççılar, debbağcılar oluşturmaktadır ve görseller (EK3,EK4,EK5,EK6) sunulmuştur. Ahilik, süreç ilerledikçe ve tüm esnaflara hitap etmeye başlamıştır ve sosyal bir olgu olarak kurumsallaşma özelliklerini göstermeye başlamıştır (Ceylan, 2014). Anadolu'nun Tüm şehirlerine, kasabalarına ve büyük köylerine kadar yayılarak teşkilat olma kimliğini kazanmıştır.

Ahilik sistemi tarikat usullerine göre Selçuklu ve Osmanlı devletinin tüm şehirlerinde örgütlenmiştir (Celep, 2003). Mesleki durumlarına göre teşkilatlarda değişiklikler görülebilmektedir. Teşkilat kurabilmek için yeteri derecede esnaf ve sanatkârlar bulunmadığı zaman meslek olarak birbirlerine daha yakın kişiler toplanarak birlikleri oluşturmuşlardır. Eğer yerleşim yeri çok küçük ise orada bulunan tüm meslek grupları birleşerek teşkilatı oluşturmuşlardır. Toplanma ve manevi eğitim yerleri olarak zaviyeler bulunmaktadır (Ekinci, 2011). Ahi Birlikleri arasındaki ilişkiler büyük meclis tarafından yürütülmektedir. Teşkilat yönetiminde en üst kısmında Ahi Şeyhi bulunmaktadır ondan sonra ise sırasıyla Ahi Baba, Ahi ve Yiğitbaşı bulunmaktadır. Kırşehir Ahi Evran tekkesinde Ahi Şeyhi bulunmaktadır. Ahi Şeyhin alt bünyesinde bulunan Ahi Babalar şehirleri temsil etmektedir. Ülke içindeki esnaf teşkilatları Kırşehir'de bulunan Ahi Evran Zaviyesi çatısı altında faaliyetlerini sürdürmektedir. Ahi Evran Veli'nin halifesi olan Ahi Baba Pir olarak kabul görülmekte ve saygı duyulmaktadır. Bütün il esnaf teşkilatı ona bağlılık göstermektedir. Şehirlerde mesleklerden sorumlu Ahi babaların alt sekmesinde ise Ahiler bulunmaktadır. Yiğitbaşı olarak anılan kişiler esnafların yardımcısı olarak bulunmaktadır. Yiğitbaşları esnafların can güvenliklerini sağlamakla yükümlüdür. Bu birliklerin genel merkezi, Ahi Evran Zaviyesi olarak geçmektedir (Durak ve Yücel, 2010).

Ahi üyeleri kendi aralarında toplanarak liderlerini seçmekte ve beraberliklerini sağlamak için de toplanma yeri olarak zaviyelerini inşa etmektedirler. Yapılan bu binaların tüm ihtiyaçlara cevap verebilmesi önem arz etmektedir. Yaptıkları zaviyelerde misafirlerini ağırlamak ve ihtiyaçlarının giderebilmesi için odalar bulunmaktadır. Zaviyelerde misafirlerin binek hayvanların dinlenmesi ve beslenmesi için de ayrıca ahırlar bulunmaktadır. Şehir ve kasabalarda bulunan çarşılara esnafların ismi verilmektedir. Aynı meslek kolunda çalışanların bir arada bulunduğu yere “Bedesten”, “Arasta” veya “Uzun Çarşı” denilmektedir.

Teşkilat yönetim kurulunun ve başkanının çalışacağı iki oda, çarşının en uygun bir yerinde bulunmaktadır. Ahilik Teşkilat önceleri debbağlık ve deri işçiliği olarak örgütlenmeye gitmiştir. Daha sonraları bu rakamların artmasıyla örgütlenme gelişme göstermiş ve otuz iki meslek kolunun birleşimiyle geniş alanlara yayılmıştır (Öztürk, 2002). Esnafların kendilerine özel bir sancağı ve bir de alemdarları olduğu görülmektedir. Sancak, esnafın alameti ve amblemi olan bir simge olmaktadır. Ahilik teşkilatı içerisinde her bir meslek kolunun piri bulunmaktadır. Ustalardan pirlere kadar tüm büyüklere karşı saygılı ve bağlı olma gibi özelliklerin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Bayram, 2012). Dericilerin piri Ahi Evran hazretlerinin olduğu bilinmektedir.

2.4.5.6. Ahi Teşkilatına Üyelik

Bir çocuğun Ahiliğe kabulü zor aşamalardan geçmektedir. Üyelik iki kademedede oluşmaktadır: çocuğun ilk olarak yamak olarak başlayacağı meslekte kendisini kabul edecek bir ustanın olması gerekmektedir (Ekinci, 1989). Çırak adayını kabul edecek olan usta “Matlub” olarak isimlendirilmektedir. Çocuğun teşkilata girebilmesi için uzun bir süre denenmesi gerekmektedir. Bu mesleğe kabul süreci çok uzun zaman almaktadır eğer çocuk ustasının gözünde iyi bir izlenim bırakmamışsa teşkilata asla girememektedir. Eşraf olan üyelerin çocuklarına daha çok dikkat edilmektedir. Teşkilata girme niyetinde olan çocuk hem ahlaki hem de mesleki etik olarak iyi bir izlenim bırakmışsa zaviyede değerlendirmeye alınmaktadır. Çocuk üzerinde olumlu fikirler değerlendirildikten sonra tören yapılmaktadır ve çırak olarak üyeliği kabul edilmektedir. Çıraklığı kabul gördükten sonra ustası kendisine Ahi kardeşi olmaktadır. Çırağın kendisine yol kardeşliği yapması için iki tane kalfa seçilmesi gerekmektedir. Bu süreçler tamamlandıktan sonra Zaviye reisinden izin alınarak üç zanaatkârın gözetimi ve denetimi altında meslek hayatına atılmaktadır (Güllülü, 1992).

Ahilik Teşkilatının yapısal özeliğini iki grup oluşturmaktadır. Bunlar dâhili ve harici olarak isimlendirilmektedir. Bu iki gruptan olan dâhilîyi, mesleğin en alt basamağında bulunan yamak, çırak, kalfa ve ustalar oluşturmaktadır. Diğer bir grup olan Haricileri ise emekliler, hastalar, sakatlar ve teşkilat üyesi iken mesleğini yerine getiremeyecek haline gelmiş kişiler oluşturmaktadır. Teşkilatın özünü oluşturan hariciler birlik ve dayanışma ilkeleri sayesinde asla yalnız bırakılmamaktadır. Ekonomik yardım olarak kurulan orta sandıklar

ile onlara yardım edilmektedir. Ahi teşkilatlanmasında yardımlaşma sandıkları olarak Esnaf Vakfı, Esnaf Sandığı ve orta sandığı bulunmaktadır (Durak ve Atilla, 2010). Bu sandıkların kurulmasındaki amaç zor duruma düşen üyeleri sıkıntıya düşüren durumlardan kurtarmaktır.

2.4.5.7. Orta Sandığının Gelirleri

Ahilik Teşkilatında orta sandığının sorumluluğunu kethüda, yiğitbaşı ve ihtiyarlar üstlenmektedir. Zanaatkârların ticaretten kazandığı bedelin belirli bir oranları bu bölümde biriktirilmektedir (Öztürk, 2002). Meslek yaşamları boyunca belirli bir hiyerarşi içerisinde yükselmeler olmaktadır. Bu yükselmeler esnasında ödenen terfi harçları, teşkilatın mülk gelirleri ve çeşitli yardımlar sandığın kaynak havuzunda toplanmaktadır (Bosnalı, 2004).

2.4.5.8. Giderler

Kaynak havuzu olarak Orta Sandıkta biriken paralardan ödeme giderleri olmaktadır. Bunlar teşkilatın sahip olduğu mülklerin onarım masrafları, vergiler, görevlilere ödenen maaşlar, esnaf toplantılarının masrafları ve fakir bireylere yapılan yardımlar olarak görülmektedir (Ekinci, 1989).

2.4.5.9. Krediler

Teşkilat grubuna dâhil olan örgüt üyeleri ihtiyaç duydukları para kredi olarak esnafa verilmektedir. Bu sayede Esnafın tefecilerden borç alma gibi durumu ortadan kaldırılmıştır (Öztürk,2002). Eski Türk geleneğinde Kağan Halkına bir baba gibi davranmakta, onları önemsemekte ve kollamaktadır. Kağanın tutum ve davranışlarında olduğu gibi Ahilik Teşkilatı'nın Esnaf başkanı tüm üyelerini bir baba şefkatiyle korumakta ve kollamaktadır. Esnaf başkanı örgüt üyelerinin hem dini hem de mesleki ve ahlak lideri durumuna gelmiştir. Aşağıda Esnaf şeyhlerinin yaptıkları görevler belirtilmiştir:

1. Gruba dâhil olan esnafın sorunlarını çözmek,
2. Teşkilat grubunda ortak kurulan para sandığının kontrolünü sağlamak,
3. Teşkilatın amaçlarına sahip çıkmak,

4. Teşkilatın sahip olduğu binaların bakımını yaptırmak,
5. Teşkilatın binalarını kiraya vermek ve bunları amaçlarına göre kullandırmak,
6. Teşkilatta görev yapan bekçi, duacı, çeşmeci ve davetçi gibi görevlilerin maaşlarını dağıtmak,
7. Görev yapacak kişileri işe almak ya da işine son vermek,
8. Teşkilata dâhil olan tüm üyelerin hem mesleki hem de özel hayatlarındaki davranışlarını gözlemlemek,
9. Teşkilattaki idari kurul toplantılarına eşlik etmek,
10. Yapılacak olan toplantılara esnafları çağırarak,
11. Teşkilatı temsil ettiğinden dolayı meclis toplantılarına katılmak (Ekinci, 2001).

Teşkilata başkanlık eden esnaf şeyhi, zanaatkârları ilgilendiren konularda fikirlerini ve görüşlerini paylaşmak için yönetim kurulunda söz almaktadır. Alınan kararların uygulanmasından yalnızca Şeyh sorumlu olmaktadır. Yürütme yetkisinin esnaf şeyhine ait olma düşüncesi ahilikteki liderlik anlayışıyla örtüşmektedir (Erdem;2008).Yönetim kurulunun görev anlayışı eski Türk geleneklerindeki “kurultay” ile İslami dönemdeki “Meşrevet” meclisindeki anlayışa benzemektedir.

2.4.5.10. İdare Kurulu

Esnaf şeyhi ve beş kişiden oluşan karar organı idari kurulunu oluşturmaktadır. Kurulun ilk üyesi olan Esnaf kethüdası, daha çok esnafın genel eğitim alanından sorumlu olmaktadır. “Yiğitbaşı” idare kurulunun ikinci üyesidir. Görevleri, çırak, kalfa ve usta olacakları belirlemek, esnafları yetiştirmek, esnafa ihtiyacı olan hammaddeyi temin etmek, disiplin kurallarını uygulamak, törenlerde ve orta sandığın kontrolünde şeyhe yardımcı olmaktır (Şimşek, 2002). Kurulun teknik konularıyla ilgili üçüncü üyesi ise İşçi başı”dır. Esnaflar içinde saygıyla anılan son iki üyesi olan Ehl-i Hibleler idare ile esnaflar arasında, esnafların kendi aralarında veya Ahilik idare kurulu içerisinde gelebilecek sorunları çözmekle yükümlü olduğu görülmektedir. Esnaf Şeyhi başkanlığında idare kurulu birinci ve üçüncü haftanın cuma günlerinde toplanarak görüşmeler yapmaktadırlar (Ekinci, 1989).

2.4.5.11. Büyük Meclis

Büyük Meclis en az 24 üyesi bulunmaktadır. Yerleşke içinde bulunan tüm esnaf şeyhler bir arada toplanırlar. Şeyhlerin bir arada toplanması Ahi birlik teşkilatının en üst organı olan Büyük Meclisi oluşturmaktadır. Büyük Meclis'e Ahi Baba vekillik etmektedir. "Ahi Baba Vekili"nin görevleri aşağıda sıralanmıştır (Demirci, 1998):

1. Esnaflara nasıl davranıldığı hususunda Şeyhleri denetlemek gözlemlemek ve kontrol etmek,
2. Düzenli olarak idare kurullarınca toplantı yapıp yapılmadığını takip etmek,
3. Esnaflara verilmiş olan cezaları incelemek eğer uygunsa bu cezaları onaylamak,
4. Esnaf kolu idare kurulunun yapmış olduğu uygulamaları denetlemek,
5. Esnaf Şeyhleri tarafından Esnaf İdare Kurulunca çözülemeyen konuları görüşmek ve bir sonuca ulaştırmak,
6. Şeyhlerin yıllık hesap defterlerini inceleme, onaylama veya herhangi bir usulsüzlük durumu varsa soruşturmasını yapmak,
7. Şikâyet edilen Esnaf Şeyhlerinin durumlarını incelemek eğer görevlerini kötüye kullanmışlarsa görevlerine son vermek,
8. Esnaf ile ilgili sorunlarda saray yetkilileriyle görüşmek ve sorunun çözümü bulmak,
9. Esnafı temsil ettiğinden dolayı saray yetkililerinden isteklerde bulunmak,
10. Saray yetkilileri tarafından alınan veya verilen hükümlerin esnafların aleyhine mi yoksa lehine mi olduğunu incelemek,
11. Büyük Meclise başkanlık eden Ahi Baba Vekili'nin sunmuş olduğu konuları karara bağlamak,

Ahi birliklerinde görev yapan yöneticilerin denetlemeleri ve soruşturmaları Büyük Meclisin yetkilileri tarafından yapılmaktadır. Büyük Meclis esnaf şeyhlerin yıllık hesap defterlerini incelemektedir. Ayrıca diğer başka görevleri ise şeyhler hakkında yapılan şikâyetleri takip etmek, gerekli inceleme ve soruşturmalar yapmaktadır. Bu inceleme ve soruşturmada Esnaf Şeyhi suçlu olduğu ispat edilirse görevinden menedilmektedir. Yaptırım şeklinde uygulanan cezaların caydırıcı özellikleri bulunmaktadır. Bu sayede

esnafların kurallara uyma zorunluluğu oluşmuştur. Ahi Teşkilatında cezalandırma birlikten uzaklaştırma şeklinde de olabilmektedir (Erken, 2002).

2.4.5.12. Büyük Meclisin Çalışması Şekli

İdareciler tarafından esnaf aleyhine alınan kararlar Büyük Meclis bünyesinde görüşülmektedir ve işin ciddiyeti önem arz ettiğinde ise Ahi Baba Vekili Büyük Meclisi toplantıya çağırılmaktadır. Büyük Meclis üyeleri ve her meslek kolundan üç tane usta olmak üzere bu toplantıya iştirak etmektedir. Ahi Baba Vekili, kadı, iki esnaf şeyhi ve usta toplantıda alınan kararları görüşmek üzere şehrin en büyük yöneticisine gittikleri görülmektedir (Ekinci, 2001). Yapılan bu görüşmede bir sonuç çıkmaz ise akabinde şehirde bulunan tüm ustalar, şehrin hatırı sayılır kişiler ilanda bulunmaktadır ve bunlar “Memleket Toplantısı’na çağırılmaktadır. Bu toplantıya katılması için müftü ve kadılara özel davetiye çıkarılmaktadır. Ahi birliklerinin idari kurulunun seçimlerinde sadece o meslekte olan ustalar oy kullanmaktadır (Çetin, 1999).

Esnaf şeyhliğine adaylığını koyan kişilerde;

- Çalıştığı meslek branşın da usta olmalı,
- Yaşamı boyunca üç veya üçten fazla usta yetiştirmeli,
- Herhangi bir suça bulaşmamış olmamalı,
- Esnaf Şeyhi öldüğü zaman ya da görevini bıraktığı zamanın ertesi günü seçimler yeniden yapılmalıdır.

İdare kurulunda üyelik seçiminde aday kişilerde;

- Çalıştığı meslek branşın da beş yıldan fazla usta olmalı,
- Herhangi bir suça bulaşmamış olmamalıdır.

Ahi Birlikleri’nde önce esnaf şeyhinin seçimi yapılmakta daha sonra ise idare kurulu üyelerinin seçimi yapılmaktadır.

2.4.5.13. Eğitim Faaliyetleri

Ahi Teşkilatının eğitim faaliyetlerinde İslam dini esasları dikkate alınmıştır. İslam dininde eğitimin amacı itibarıyla özellikleri şöyle sıralanmaktadır (Ekinci, 1989).

1. Bireye kendini tanıtmada rehberlik etme,
2. Bireyin yaratılış fitratını muhafaza etme,
3. Dürüst ve ahlaklı insan yetiştirme,
4. Bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlama.

Kalfalar ve ustalar yamaklar ve çıraklardaki eğitim faaliyetlerini yürütmektedir. Meslekte ilk şart Yamaklık olarak bilinen deneme sürecinden geçilmesi gerekmektedir. Yamaklık kavramı çocuğun hem mesleki hem de ahlaki olarak kendini kabul ettirme süreci olarak kabul görmektedir.

Mesleğe adım atmada ilk basamak olarak anılan yamakların teşkilata girebilmesi için 10 yaşından küçük olması gerekmektedir. Yamak adayların velisi hangi mesleği öğreneceği ile ilgili ustanın yanına gitmekte ve çocuğunun meslek öğrenme konusunda ustadan ricada bulunmaktadır. Usta çocuğu yamak olarak kabul etmesiyle Ahilik teşkilatına giriş başlamış olmaktadır. Ahilik teşkilatında yamakların ve çırakların okuma ve yazmayı öğrenme hususuna önem verilmektedir. Çocuğun mesleğini öğrenip icra ettiği iş yerine ilaveten ahlaki, dini ve sosyal değerlerinin öğrenildiği zaviyeler bulunmaktadır (Celep, 2003). Bu durum mesleki eğitim sistemine geniş bir bakış açısı sağlamaktadır.

Ahilik teşkilatına üye olan bireylere temel görgü kuralları olan Âdâb-ı muâşeret kazandırılmaya çalışılmaktadır. “Terbiye ocağı” olarak anılan zaviyelerde okur-yazarlık eğitimi de yapılmaktadır. Buralarda Kur’an-ı Kerim okuma, Türkçe, Edebiyat, Arapça dillerinin öğretilmesi, musiki dersleri ve güzel yazı yazma dersleri de bulunmaktadır (Geray, 2002). “Muallim Ahi” veya “Emir”ler, bu terbiyeyi Zaviyelerde gençlere veren kişiler olarak bilinmektedir. Çırak olabilmek için en az iki yıl yamaklık yapan kişiler çıraklığa terfi edilebilmektedir.

Esnaflık şeyhi, usta, kalfa ve çocuğun babası veya vasisi törenlere katılarak yerlerini almaktadırlar. Birlik Şeyhi çocuğa ahlaki, mesleki ve görgü kuralları ile ilgili nasihatlerde bulunarak haftalık kazancını vermektedir. Her mesleğin özelliklerine göre çırak olma süresi değişmektedir. Bu süreler genelde 1001 günden oluşmaktadır. İnce işçilik isteyen kuyumculuk mesleğinde bu süre 20 yıla kadar çıkmaktadır. Usta çırağa mesleğin tüm incelikleri öğretmekle yükümlü olmaktadır ve çırak da ustasının hiçbir sözünden dışarı çıkmayarak ustasına hürmette bulunması gerekmektedir. Usta da çırağın bütün haklarını koruması ve bağlılığını kötüye kullanmaması gerekmektedir (Ekinci, 2001). Kötüye kullanan ustalara ise Ahi Birliği tarafından bir daha çırak eğitim görevi verilmemektedir.

Çırak olarak çalıştığı meslek gurubunda gerekli mesleki ve ahlaki yeterliliğe ulaşan bireyler ustası ve kalfalarının destekleriyle kalfalığa terfi ettirilmektedir. Bu terfiyi alabilmesi için yeterlilik sınavını geçmesi gerekmektedir. Bütün meslek gruplarında kalfalık süresi üç yıl olarak belirlenmektedir. Kalfaların ata binmeleri, askeri bir eğitime tabi tutulmaları, kılıç kullanmaları, atıcılık öğrenmeleri ve spor yapmaları sağlanmaktadır. Başarılı bir süreçten sonra usta adayları kendi mesleği ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. Mesleki yeterliliklerini ispatlamak isteyen usta adayları yapmış oldukları bu çalışmaları Ahi Vekili'nin başkanlığındaki ustalar meclisine sunmaktadırlar. Ustalar tarafından ürün beğenildiğinde ise kalfa ustalığa terfi ettirilmektedir (Erken, 1999).

2.4.5.14. Çıraklık Töreni

Çırak adayı en az 12 yaşında olmalıdır. Çırak olabilmek için ustanın yanında herhangi bir ücret almada yamak olarak çalışması gerekmektedir. İki yıl yamak olarak çalışan kişilere tören yapılarak çıraklığa terfi ettirilmektedir (Akkutay, 1991). Çırak adayı kendi velisi, kalfaları ve ustasıyla birlikte sabah namazına gitmektedir. Dini vecibeler yerine getirildikten sonra Esnaf Başkanının huzuruna çıkmaktadırlar. Çırağın ustası çırağın yetenekleri ve mesleğe bağlılığı hakkında söylemlerde bulunmaktadır (İrmiş, 1998).

Esnaflık Başkanı çırak adayına namaz kılmasını, işine sahip çıkmasını, kalfalarına, ustasına, ailesine saygıda kusur etmemesini ve yalan söylememesi konusunda sırtını sıvazlayarak nasihatlerde bulunmaktadır. Ustası da çırağın iki haftalık kısmını terfi harcı olarak esnaf sandığına yatırmaktadır. Çırak, ustasının dediklerine yapmak, istediklerini uymak, onun

yanında uygunsuz harekette bulunmamak ve utanmak gibi yükümlüklerle sorumlu olmaktadır (Erken, 2002). Ustanın himayesine giren çırak bir nevi onun manevi çocuğu olmaktadır. Usta, çırağın gerek sosyal gerek de mesleki yaşamından mesul tutulmaktadır. Çıraklar ücretsiz çalışmaktadır ve yemekleri ustaları tarafından karşılanmaktadır.

Mesleki eğitimin en temel özelliği çırağın ustasını gözlemleme ve model alma yöntemidir. Ahlâkî yaşam ve değerler ise çalışma hayatındaki ilişkilerle olmaktadır (Bekki,2005). Çıraklık bir kurum olarak bugün de işlevini devam ettirmektedir.

2.4.5.15. Kalfalık Töreni

Ustanın amacı belirli bir yeteneğe ve olgunluğa ulaşan kalfa adayını belirlemesi gerekmektedir. Kendisi hakkında meslekte iyi bir seviyeye geldiğini ve ahlaksal olarak da iyi olduğunu esnaf yönetim kuruluna bildirimde bulunmaktadır. Daha sonra yönetim kurulu kalfalık töreni için gün belirlemektedir (Çetin, 1999). Kurul üyeleri, o mesleğe ait ustalar, kalfa adayın ustası ve kalfalar merasim törenine katılmaktadır. Kalfa adayı mesleğine has özellikte olan elbiseyi giymektedir ve ustası onun hakkında mesleğindeki yeteneklerini ve erdem sahibi bir insan olduğunu anlatmaktadır. Bu merasim töreninde şahit olarak üç tane usta bulunmaktadır (Bekki, 2005).

Kalfa adayını karşısına alan esnaf başkanı, adaya mesleki ve ahlaki nasihatlerde bulunmaktadır. Kalfa adayın beline büyük pamuklu bezden yapılmış iki renkli olan peştamal (şedd) besmele ile bağlanmaktadır. Burada yapılan tören son derece sade olmaktadır. Yeni kalfalığa adım atan kişi önce esnaf başkanın daha sonra da orada bulunan tüm kişilerin elini öpmektedir. Kalfa yol kardeşi olan rehberiyle beraber dışarı çıktığında ise kendisini bekleyen çıraklar tarafından tebrik edilmektedir (Çetin, 1999).

2.4.5.16. Ustalık Töreni

Usta olmak isteyen birey kalfa olarak mesleğinde üç yıl çalışma zorunlu kılınmaktadır. Usta, kalfalık için belirli bir süre geçiren usta adayının olgunluğa ulaşmış olduğunu yâğıtbaşına bildirmektedir. Bu olgunluğun oluşabilmesi için usta adayında müşterilerine

karşı saygı, çırak yetiştirme konusunda hassaslık ve dükkân işletme konusunda yeterliliğe sahip olup olmadığı gibi özelliklere bakılmaktadır (Erken, 1999).

Kalfanın usta olması ile ilgili düşünce idare kurulunca karara bağlanmaktadır. Olumsuz bir durum yoksa usta adayına hazırlansın diye haber gönderilmektedir. Ahi baba vekilin başkanlığında yapılacak bu merasime tüm ustalar, esnaf başkanları, kadı, müftü, imam ve hatipler iştirak etmektedir.

Usta adayı sabah namazından sonra berbere gidip tıraş olmaktadır. Tıraşını olduktan sonra yol kardeşleriyle birlikte hamama gitmekte ve üzerine yeni elbiseler giymektedir. Usta adayı ustasıyla birlikte yalnız kalarak iki rekât namaz kıldıktan sonrası ustası ona nasihatlerde bulunmaktadır. Ustasının hayır dualarını almaktadır (Ekinci, 1989). Ahi Baba Vekili önderliğinde toplanan heyette sırasıyla esnaf başkanları ve ustalar bulunmaktadır. Bu heyet ikişerli sıralar yapmak kaydıyla daire şeklinde oturma şeklini oluşturmaktadır. Yapılan bu dairenin ortasına sedir konulmaktadır. Bu sedir üzerine en yaşlı Esnaf başkanı, kadı ve müftü oturma düzeninde yer almaktadır. Usta adayı kalfanın sağ tarafında Esnaf başkanı sol tarafında ise ustası bulunmaktadır. Birlikte meclisin huzuruna gelerek meclistekileri selamlaması gerekmektedir.

Ustalık töreninde müftü konuşma yaparak meslek ilgili Kuran'dan ayetler okumaktadır. Akabinde kadı da söz olarak bu konu ile ilgili hadis-i şeriften alıntılar yaparak açıklamalar da bulunmaktadır. Esnaf başkanı eline asasını alıp ayağa kalkmakta ve asasına yaslanmaktadır. Esnaf başkanı usta adayını karşısına aldıktan sonra kendisine hileye bulaşmama, zararına çalışmama, bozuk ve eksik mal satmama, ahlaklı olma, âlimlere karşı hürmetli davranma, hiç kimseye eziyet etmeme, büyüklere saygı ve küçüklere sevgi gösterme hususunda nasihatlerde bulunmaktadır. Adayın ustası da söz alarak usta olacak kalfasının ahlaklı birisi olduğunu, mesleğinde yeterli olduğunu, Allah'ın izniyle çok iyi bir şekilde yetiştirdiğini ve bunda başarılı olduğunu belirterek adaydan helallik ister. Ardından söz alan yeni usta kendisinin ustası üzerinde hakkı olmadığını esas ustasının kendisi üzerinde hakkı olduğunu söylemektedir. Sonra usta, adayın beline bağlı peştamalı (şedd) çıkararak ustalık peştamalı bağlamaktadır. Dualar edildikten sonra yeni usta törende bulunan herkesin elini öperek tören bitirilmiş olmaktadır (Ekinci, 2001).

2.4.5.17. Ahilikte Ahlaki Nitelikler

Bireylere ahlak eğitimini edindirmek için dönemin şartları da göz önünde bulundurularak farklı ve uygun metotlar benimsenmiştir. Ahilik teşkilatı içerisinde bireylerden uyulması beklenen bazı davranışlar vardır (Şeker, 2011). Uyulması esas kılınan davranışlar aşağıda belirtilmiştir(Ekinci, 1988):

1. Doğruluğu rehber edinmeli,
2. İnsanlara cömert davranmalı,
3. Güzel huylara sahip olmalı,
4. Başkalarına alçak gönüllü olmalı,
5. Kendini halka adamalı,
6. Misafirperver olmalı,
7. Sanatı ve sanatını sürdürecekt işe söz sahip olmalı,
8. Dindar, Ahlaklı ve erdemli olmalı,
9. Ar duygusunu özümsemeli,
10. Müşterilerine hile yapmamalı,
11. Asla başkalarına yalan söylememeli,
12. Başkaları hakkında dedikodu yapmamalı,
13. İnsanlarda kusur aramamalı,
14. Kendisi haklı olsa bile affedici olmalı,
15. Asla İçki içmemeli,
16. Zinaya bulaşmamalı,
17. Zengin insanlara karşı minnettarlık duymamalı,
18. Kindar olmamalı,
19. İnsanlara düşmanlık beslememeli,
20. Büyüklerine saygılı küçüklerine sevgi dolu olmalı,
21. Her zaman nefsiyle mücadele etmeli şeytanı rehber edinmemelidir.

2.4.5.18. Ahi Birliklerinin Gelişmesi

Ahilik ve esnafılık kavramları birbirleriyle eş değer olarak kullanılmıştır. Hangisi kullanılırsa kullanılsın akla diğeri gelmektedir. Bu iki kelime anlamsal olarak birbiriyle iç

içe girmiştir. Ahi Birliklerini kuran düşünce; esnafın ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerine uyulmasıdır. Asıl adı Nasiru'd-Din Mahmut ola Ahi Evren (1171 – 1261) ahiliğin piri olarak kabul edilmektedir (Bayram, 2008). Kurulmasında büyük emeği olan Ahi Evren bundan yedi asır önce şehirlerde sanayi çarşıları kurulması fikrini ortaya atmış ancak, Ahi Evren zamanında hükümet ile ahiler arasında önemli çatışmalar oluşmuştur. Bu dönemde, Moğollar Anadolu'ya girmiş Moğol ordusuna karşı Selçuklu Ordusu Köseadağ da ağır bir yenilgiye uğramıştır. Tokat ve Sivas'ı savaş yapmadan alan Moğollar, Kayseri'de ahilerle karşılaşmıştır. Moğollar burada ağır kayıplar verdikten sonra şehre girmeyi başarmıştır. Birçok Anadolu şehirleri Moğolların eline geçmesiyle, Devlet buradaki hâkimiyetini kaybederek siyasi etkinliğini yitirmiştir. Siyasi etkinliğini yitirilmesi siyasi düzenin bozulmasına sebep olmuştur (Ekinci, 2001). Ahi birlikleri teşkilat olarak güçlü bir yapıya sahip olmasına rağmen kendilerine beylik oluşturma gibi siyasi düşünceleri oluşmamıştır. Ahilik teşkilatı güçlü bir otoriteye sahip olması neticesinde şehirlerin idare yönetimi kolayca yönetebilir hale gelmiştir.

Anadolu'nun Moğollar tarafından işgal edilmesi bu coğrafya üzerinde hâkimiyet kuran Selçuklu Devleti devrinin sona ermesine neden olmuştur (Togan ve Zeki, 1981). Selçuklu Devleti'nin çökmesiyle Anadolu coğrafyası üzerinde bir sürü beylikler kurulmuş ve bu beylikler birbirleri üzerinde siyasi hâkimiyet kurmak için mücadelelere girişmiştir. Bu beylikler içinde en küçük olan Osmanlı Beyliğidir. Diğer beylikler birbirleri üzerindeki hâkimiyet kurmak için birbirleri arasında savaşmışlardır. Osmanlı Beyliği bunu aksini yaparak Bizans Devletiyle savaşmıştır. Osmanlı Beyliğini güçlü ve önemli kılan yönlerden bir tanesi ise Ahilik Teşkilatıyla olan yakınlığının bulunmasıdır. Osmanlı Beyliği'nde birçok yöneticinin Ahi olması siyasi olarak güçlü olmasını sağlamıştır.

Ahi Birlikleri'nin Osmanlıların kurulup gelişmesindeki rolü oldukça büyüktür. Ahi Teşkilatı üyelerinin elbiseleri, Osmanlı'nın ilk askeri birliği veya askerlerinin elbiselerine benzemektedir. Bu benzeşim Ahilik teşkilatının Osmanlı'ya yakınlığını ve etkisini göstermektedir. Ahiler Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda etkin ve söz sahibi olmuşlardır. Güvenlik hususunda da Anadolu topraklarına katkıları olmuştur (Öztürk, 2002).

Osmanlı'nın kuruluşu ile 18 yüzyıl arasındaki geçen bu süre zarfında Ahilik teşkilatı Osmanlı Devleti'ne yakın olmuştur ve devlet ile iyi ilişkiler geliştirmiştir. Bu gibi etmenler

Teşkilat olarak kendisinin büyümesine ve Osmanlı ekonomisinin gelişmesine katkılar sağlamıştır. Ahi Birlikleri'nde yetiştirilen sanatkârlar üstünlüklerini bütün dünyaya duyurmuşlardır. Kaliteli malzeme ile ürettiği eşyaların sağlam olması ve bunların piyasada rahat satılması ticaretteki etkinliğini göstermektedir (Ekinci, 2001). Sanatkârların ve esnafların iş anlayışı ile Ahilik Teşkilatının temel prensibi olan ahlak düşüncesinin birleşmesi iyi bir çalışma anlayışını doğurmuştur.

2.4.5.19. Ahi Birliklerinin Dağılmasının Sebepleri

Ahilik Teşkilatı etkinliğini yitirme ve dağılma süreci on altıncı yüzyıldan sonra oluşmaya başlamıştır. Ticaret yolları ve ekonomi anlayışındaki değişiklikler ile imparatorluğun iktisadi hayatındaki gerilemeler bu birliklerin çözümlerinde etkili olmuştur. On altıncı yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'ne gelen malların çoğunluğu Hindistan'dan temin edilmekteydi. Sürekli bu ülkeden mal alınması ve de karşılıklı ticaretin olmaması sebebiyle bu ülkeye mal satılmaması ülkedeki altın ve gümüş miktarının düşmesine neden olmaktadır. Bu dönem içerisinde de Avrupa'dan gelen sanayi eşyaları çok az olduğu görülmektedir. Avrupa'dan gelen tüccarlar Osmanlı Devletinden hayvan, hububat ve hammadde olarak ödemelerini altın ve gümüş ile yapmaktaydı (Ekinci, 2001).

Coğrafi keşiflerle birlikte Amerika kıtasının bulunması dünya ekonomisine büyük bir ivme kazandırmıştır. Ticaretin açık denizlerle yapılma anlayışının gelişmesi ve çoğalması birçok ihtiyacın oluşmasına neden olmuştur. Hammadde ve gıdadaki talep artışı Avrupa'nın en önemli ihtiyaç sorunu haline getirmiştir. Arz-talep ilişkisinin artmasıyla tüccarlar üreticilere malları yüksek rakamlarla satmaya başlamışlardır. Bu durum Ahilik Teşkilatını olumsuz yönde etkilemiştir. Esnaf artık mal üretemez hale gelmiştir. Osmanlı Devleti on altıncı yüzyıldan itibaren ekonomik gelişmeleri takip edememiştir. Avrupa'nın hammadde alıcısı olarak talebinin yüksek olması ve Doğu pazarının ise satıcı olarak daha ucuz işlenmiş mal satması Osmanlı ekonomisinin çok zor duruma düşmesine neden olmuştur. Avrupa'ya giden hammaddeler karşılığında gelen altın ve gümüş sikkeler Osmanlı'nın iç sanayisini derinden sarsmıştır. Bunun yanı sıra Avrupa'dan gelen altın ve gümüş paraların doğuya giden altın ve gümüşten daha az olduğu için iç piyasada para darlığına sebep olmuştur. Teknik ilerlemelerle yeni sanayi alanları ortaya çıkmıştır. İşletmelerde iş bölümü gelişmiştir. Böylelikle üretim maliyetleri düşerken, malların pazar bulma ihtiyacı

doğmuştur. Nüfusu ve bol ekonomik kaynakları ile Osmanlı ülkesi, bu tüccarların iştahını kabartan bir pazar haline gelmiştir. On yedinci yüzyıldan itibaren Batılı tüccarlar yerli esnafın Osmanlı devletinden aldıkları hammaddeye daha fazla para vermiştir. Bununla birlikte mallarını Osmanlı Devleti'nin iç piyasasında daha ucuza satmışlardır. Ahi Birlikleri üretimi ihtiyaca göre ayarlamaktadır. Bu ahlaki prensip ve ekonomik görüş, uygulamada mutlak üretimin sınırlanması sonucu doğurmaktadır. Teşkilat üretimi belli seviyelerde tutarak esnafın emeğini ve değerini korumuştur. İhtiyacın artması sonucunda arz-talebin karşılanması hususunda mal üretimini arttırmıştır (Ekinci, 1989).

Üretim araçlarındaki tekniksel yenilikler daha çok mal üretiminin artmasını sağlamıştır. Tekniksel gelişimlerle üretilen malların artması piyasada daha ucuza mal satılması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Batı dünyası, bir sömürü düzeni kurarak sermayenin belirli ellerde toplanmasını sağlamıştır.

Ahi Birlikleri'nin hareketli bir düzen kazanarak sanayileşme hareketini başlatmış ve ahlak normlarından ödün vermeyerek yeni bir yapıya bürünmüştür. Sermaye artırımının önündeki engellere ilaveten orta sandıklarla ilgili yeni çalışmalar yapılmış olsaydı sorunlara yeni çözümler getirebilirdi.

Aslında sorunun iki tane nedeni vardır. Bunlar hükümet ve teşkilattır. Osmanlı devletinde merkezi otoritenin gücü arttıkça Ahi birlikleri daha kontrol edilebilir hale gelmiştir. Hükümet onay verdikten sonra birlik yönetimine seçilen üyeler göreve başlamıştır. Hükümet dolaylı olarak bir denetim mekanizması kurmuştur (Turan, 1996). Buna ek olarak, bazı yöneticiler tayinle işbaşına getirilmiştir.

Esnaf tarafından Ahi Birlikleri'nin yönetimine yapılan bu tür müdahaleler hoş karşılanmamıştır. Teşkilatın ilk yıllarında seçimle gelen Yiğitbaşılara karşı büyük saygı ve hürmet duyulmuştur. Seçilmişlik durumundan atanmışlık durumuna gelmişler. Birlik içindeki itibar ve değerlerini yitirmeye başlamışlardır. Ahilik teşkilatı içerisindeki saygı, güven ve birbirlerine bağlılık fikriyatın kaybolmuştur. Bu olumsuzluk güç birliğinin de azalmasına neden olmuştur. Teşkilatın yöneticileri ile diğer üyeleri arasındaki güven, sevgi ve saygı bağları kopmaya başlamıştır. Yeni durumlara uymak için gerekli olan hareketlilik ve güç birliği de kendiliğinden azalmıştır. Hükümetin Ahi birliğin etkisinin azaltılmasına

sebepe olacak diğere bir nedeni bulunmaktadır. 1587 yılında çıkarılan fermanla yeniçeri ve sipahilere verilmiş olan esnaflık hakkı bunu açıklamaktadır. Ahi Birlikleri'nin kurmuş oldukları düzensel yapı bozulmuştur. Esnaflığa organik bir şekilde giremeyen yeniçeri ve sipahiler teşkilat bütünlüğü tamamen değiştirmiştir (Öztürk, 2002).

2.4.5.20. Dağılma Süreci

Avrupa sanayisindeki teknik gelişmeler ve yenilikler sürekli artmaya başlamıştır. Üretim sonucu artan mallar ucuz fiyata pazarlanmıştır. Bu gibi olumsuz etmenler yerli esnafın hammadde bulmasını ve ürettiği malı satmasını zorlaştırmıştır. Sermayesi olan kişiler piyasalardaki dengeleri tamamen değiştirmiştir. Bu sermaye sahibi insanlar ürün satmaktan ziyade hammadde ticareti ile ilgilenmiştir. Bu yüzden esnafları ve zanaat ile uğraşan kişileri kendilerine bağımlı yapmıştır. Teşkilat yapısının bozulmasında en büyük etmen sermaye sahiplerinin sanayi alanına adım atmaları olarak görülmektedir. Bu gibi ekonomik olumsuzluklar Ahi birliklerinin bütünlüğünün dağılmasına sebep olmuştur (Öztürk, 2002).

2.4.6. Lonca Teşkilatı

İtalyancada ham maddenin bir yerde toplanması ve buradan dağıtımın yapıldığı teknik bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Doğu bölgeleriyle ticaretin azalmıştır. Yönünü Avrupa'ya yönlendirmiştir. İtalyan ticaret merkezleriyle ekonomik olarak yakın ilişkiler kurulmuştur. Lonca kelimesi ekonomik ilişkilerin sonucunda dilsel etkileşim olarak dilimize geçtiği sanılmaktadır. İtalyancada lonca malzemenin dağıtımının yapıldığı yer olarak anılmaktadır. Kavram dilimize geçtikten sonra, ilk önceleri esnaf birliklerince yapılan toplantı yeri olarak ifade edilmektedir. Sonrasında ise teşkilata lonca denilerek anılmaya başlanmıştır (Küçük,1986). Ahilik teşkilatında merasim yapmak mecburiyet şeklinde olmaktadır. Loncalar dergâh ve zaviyelere karşılık olarak açılmıştır. Evliya Çelebi lonca teşkilatlarını eserlerinde bahsetmektedir.

Loncaların XVII. dan sonra açıldığı anlaşılmaktadır. Etkinliği iyice artan Loncaların bünyesinde zanaatkârlar, tacirler, esnaflar, işçiler yer almaya başlamıştır. Ahilik teşkilatında mesleki geçişler zorlu olmaktadır ve birliğe sadece Müslümanlar kabul edilmektedir. Bu nedenle Loncaların etkinliği gün geçtikçe artmaya başlamıştır. Lonca

teşkilatını Müslüman ve gayrimüslim ustalar oluşturmaktadır. Lonca teşkilatı dini ve ahlaki bakımından uzak bir yapıda bulunmaktadır. Kendilerine üye olan sanatkârların ve tüccarların her türlü hakları Lonca tarafından korunmaktadır. Her esnafın bu yapı içinde bulunma zorunluluğu bulunmaktadır. Üretimdeki devamlılık ve sürekliliğin yanı sıra piyasayı da kontrol etme gibi özellikleri bulunmaktadır. XIX. Yüzyıla kadar meslek eğitimi loncaların bünyesinde çıraklık eğitimiyle olmuştur. Aynı Ahilikte olduğu gibi Loncalarda çırakların bir yol atası ve yol kardeşliği bulunmaktadır. Her Loncanın mesleki yapı itibarıyla farklı gelenekleri olmaktadır. Fakat Loncaların kaideleri ve töreleri ise ortak olduğu gözlemlenmektedir (Kemaloğlu, 2012). Örnek verilirse deri ve kösele işi yapan kişiler diğer meslek gruplarına göre daha ayrıcalıklı olmaktadır.

Ahilikte olduğu gibi Loncalarda ustalığa geçiş yapan adaylara merasim törenleri yapılmakta ve peştamal bağlanmaktadır. En geç 32 yaşında ustalığa geçtikleri görülmektedir (Ülgen, 2013). Loncalardaki sosyal işlerden esnaf şeyhi, ustabaşları ve kethüda sorumlu olmaktadır. Hükümet, esnaf tarafından seçilen yönetici kadroya onay vermekte ve göreve başlatmaktadır. Lonca teşkilatının toplantılarından çıkan anlaşmazlıklar, kethüda ve Yiğitbaşlarının huzurunda çözülmemektedir. Malların fiyatı ve kalite kontrolü ihtisap ağası unvanıyla adlandırılan görevlilerce sağlanmaktadır. Osmanlı devletinin denetleme ve kontrol mekanizmasında olduğu gibi Loncalar kendisine üye olan esnaf ve tüccarları denetlemektedir. Denetleme ve kontrollerde kurallara uymayan kişiler belirlendikten sonra hükümet ya da loncalar tarafından ruhsatları iptal edilmektedir (Güllülü, 1977). Loncalar ayrıca ruhsatları iptal edilen kişileri de üyelikten çıkarmaktadır.

Loncalarda da çıraklık, kalfalık ve ustalık gibi meslek basamakları bulunmaktadır. Mesleklerinde yükselmeleri için, ancak belli oranda başarılı olmaları gerekmektedir. Loncalarda kural olarak iş ahlaki yadsınamaz düzeyde olmaktadır. Loncaların en önemli kurallarını emeğe değer, mesleki başarı, gelenek ve görenekler, disiplin, mesleki sır ve sanatkârlıklar oluşturmaktadır.

Loncaların vazgeçilmez kaideleri arasında meslek sırrı, disiplin, geleneklere bağlılık, emeğe değer verme ve başarıyı övme gibi hususlar çok önemli yer tutmaktadır. İkinci grup olarak adlandırılan yapılanmayı asker ve köylüler oluşturmaktadır. Bunların teşkilata katılması nedeniyle teşkilatta çözülme süreci başlamıştır. Lonca şeklinde örgütlenen

teşkilat ise köylerden şehirlere göçü tasvip etmemiştir. Lonca teşkilatı ahilik teşkilatının üretimdeki geleneksel anlayışa karşı çıkmıştır (Turan, 1996). Köylülerden yararlanma yoluna gidilmiştir.

1857 yılında padişahın çıkardığı ferman ile askerler esnaflığa ve sanatkârlığa kabul edilmiştir. Bu kabul ediliş Osmanlı Devlet ekonomisinin zayıfladığını göstermektedir. Esnaf gruplarına dâhil olan askerler ve köylüler Ahilik teşkilatının çözülme sürecine doğrudan veya dolaylı yönden olumsuz etkide bulunmuşlardır. Bunlar:

1. Asker ve köylülerin ekonomik olarak çok para kazanmak istemeleri,
2. Ahlaki ilkelere ve değerlere uymamaları,
3. Ürünleri kusurlu üretmeleri,

Ahiliğin temel kaide ve esaslarını reddeden anlayışla ticaret hayatını kendilerine göre uyarlamışlardır. Kendine başı buyruk hareket eden yeniçeriler zorbalıkları ile her şeye hâkim olmak istemişler ve daha fazla kazanmak istemişlerdir.

Bütün bunlar Ahi Birlikleri'nin fonksiyonlarını kaybederek dağılmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte Ahili teşkilatının dağılmasındaki diğer etkenler şunlardır:

1. Geleneksel üretim anlayışının değişmesi,
2. Karlı iş alanlarını kaybedilmesi,
3. Hammadde yokluğu,
4. Çırak ve kalfaların ekonomik sıkıntılara düşmesi,
5. Ahlaki ve mesleki boyutunun hiçe sayılması,
6. Hammaddenin eksik kullanılması,
7. Standartların dışında ürün üretilmesi,
8. Esnafların birbirlerinin çıraklarını kendi işyerinde çalıştırması
9. Müşterilerinin ayartılması (Ekinci, 2001).

2.4.7. Gedik Teşkilatı

Lonca şeklinde olan Ahi birimlerinin çözülmesi sonucunda isimleri gedik olarak anılmaya başlanmıştır. Etimolojik olarak Türkçe kökenli olan Gedik kelimesi tekel ve imtiyaz anlamında kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle;

1. Yapılması gereken işlerin sadece sahip kişilerce yapılması,
2. Satılması gereken şeylerin başkaları tarafından satılmaması,
3. Hükümetin vermiş olduğu senet içerisinde bulunan hükümlerin doğru bir şekilde uygulanması, yürütülmesi ve kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Abay, 2002).

Gedikler, yeri sabit olan Müstakar ve yeri sabit olmayan Havai ismiyle iki kısımdan oluşmaktadır. Havai ismiyle anılan gedikler gezici olduklarından istedikleri yerde ticaretlerini ve zanaatlarını yapmaktadır. Müstakar ismiyle anılan gediklerin mağaza, atölye ve dükkân gibi işyerleri sabit olmaktadır ve sadece kendi dükkânlarında ticaret ve zanaatını yerine getirmektedirler. Farklı nedenlerle ikamet adresini değiştirdikleri zaman resmi olarak çalışma senedini de değiştirmeleri gerekmektedir. Şayet bu işlemleri yapmadıklarında haklarında soruşturma ve inceleme yapılmaktadır.

Tanzimat fermanının ilanıyla Avrupalı devletler ticari anlaşmalar yapılmıştır. Tekelcilik fikrinin hiçbir şekilde ticaret ve sanata katkı sağlamadığı görülmüştür. Bundan dolayı hükümet tekelcilik anlayışından uzaklaşmıştır. Padişah 22 Mayıs 1860 yayınlamış olduğu fermanla sanat ve ticaret alanındaki usulleri kaldırmıştır (Özerkmen, 2004). Loncalar, dönemin sonlarına doğru ekonomiye ciddi derecede olumsuzluklar katmıştır. 1912 tarihinde yasa ile faaliyetleri sonlandırılarak kapatılmıştır. Peştamalcılar olarak bilinen meslek grubu Ahilik gelenek ve göreneklerini meşrutiyete kadar yaşatmıştır. 22 Mayıs 1860 tarihinde çıkarılan yasa ile son demlerini yaşayan Ahilik fikriyatı da sona ermiştir. Türkiye Cumhuriyetin kurulmasından sonra tekke ve zaviyelerin kapatılması kanun çıkarılmış ve Ahilik teşkilatının tüm faaliyetleri sona erdirilmiştir (Turan, 1996).

2.5. Türkiye Cumhuriyet Döneminde Yetişkin Eğitimi

Türkiye’de, Alfabe Devrimi’nden sonra yetişkin eğitimi için eğitim çalışmaları başlamıştır. Yetişkin öğrenme etkinliklerinin gelişim süreci düşünüldüğünde; örgün eğitime doğru paralel bir gelişme olduğu görülmektedir (Celep, 2003).

2.5.1. Türkiye’de Yetişkin Eğitimi Kurumları ve Uygulamaları

Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler ve Sivil Toplum Kuruluşları yetişkin eğitim programları uygulamakta ve sürekli destekte bulunmaktadır (Celep, 2006).

2.5.2. Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Kurumlar

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yetişkin eğitimden sorumlu, Hayat Boyu Öğrenme, Mesleki ve Teknik Eğitimi Genel Müdürlükler bulunmaktadır (Yıldırım, 2009).

2.5.2.1. Cumhuriyet Dönemi İçerisindeki Halk Eğitimi

Duman (2007)’ a göre yetişkin eğitimi uygulamaları Cumhuriyet dönemi içerisinde dört dönemden oluşmuştur. Bunlar:

- a. Hizmet veren kurumların üretme arayış ve çabaları (1923-1950)
- b. Örgütlenmeyi oluşturabilmek için arayışlar (1950-1960)
- c. Gelişmeyi sağlamak için arayışlar (1960-1973)
- d. Bütünleşmeyi oluşturabilmek için arayışlar (1973-1990)

2.5.2.2. Halk Eğitim Merkezleri (HEM)

Cumhuriyetin ilk döneminde halk eğitiminin gerekli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenlerin başında siyasi, mali ve toplumsal gelişmeler olduğu görülmektedir. Vatandaşların eğitim gereksinimlerini örgün eğitim kurumlarınca karşılamasının pek

mümkün olmadığı görülmektedir. Bu sayede yaygın eğitimin önem ve derecesi artmıştır MEB (1992).

2.5.2.3. Halk Eğitimi Şubesi (1926)

Cumhuriyet döneminin 1926 tarihinde İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesi içerisinde Talim ve Terbiye Dairesine bağlı şube olarak kurulmuştur. 1926 yılında kurulan bu şubenin eğitim faaliyetleri sona erdirilerek kapatılmıştır. 1952 yılında bu sefer Yükseköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir birim olarak tekrar kurulmuştur. Sonrasında İlköğretim Genel Müdürlüğü birimi olarak faaliyetlerine devam etmiştir. 1960 tarihinde İlköğretim Genel Müdürlüğü olarak isim değiştirmiştir (Celep, 2003).

2.5.2.4. Halk Derslikleri (1927)

Türkiye Cumhuriyeti 1927 yılında çıkarmış olduğu yönetmelikle Halk Konferansları ve Halk Dersliklerini kurmuş ve görev tanımlarını yapmıştır. Halk Dersliklerinin amacı çeşitli sebeplerle okuma fırsatı bulamamış yâda öğrenim sürecini yarıda bırakmış bireylere,

1. Milli bilinç,
2. Milli kültür,
3. Temel vatandaşlık bilincini kazandırmaktır (Güneş ve Deveci, 2021).

2.5.2.5. Millet Mektepleri (1 Ocak 1929)

1928 yılında Latin alfabesine Atatürk'ün liderliğinde geçilerek Millet Mektepleri açılmaya başlanmıştır ve görseller (EK7,EK8) sunulmuştur. Albayrak (1994)'a göre Millet Mekteplerin beş bölüme ayırdığı görülmektedir:

1. Sabit Millet Mektepleri
2. Gezici Millet Mektepleri
3. Özel Millet Mektepleri
4. Köy Yatı Dershaneleri
5. Halk Okuma Odaları

Millet Mektepleri açılmasıyla yönetmelik çıkarılmıştır. 1929 yılından itibaren okulu olan yerleşim yerlerinde yetişkinlere eğitim vermeye başlanmış ve eğitim süresi dört ay olarak belirlenmiştir. Köylerde 12-16 kentlerde ise 16-45 yaş aralığında olan tüm bireylerin okuma yazmayı öğrenmesi zorunlu hale getirilmiştir. Okullarda kurslar düzenlenmiş okulu olmayan yerlerde ise çözüm olarak gezici Millet Mektepleri oluşturulmuştur. Özel millet mekteplerin açılması devlet tarafından teşvik edilmiştir. Sermayesi karşılanan şirketlerde çalışan görevlilere okuma-yazma kursu verme zorunlu hale getirilmiştir. Köy yatılı dershaneleri köylerde okulu olmayan 12-18 yaşlarındaki çocukları okutmak amacıyla kurulmuştur (Kılınç, 2018).

İster sabit ister de gezici olarak oluşturulan tüm bu okullar A ve B sınıfları olmak üzere ikiye ayrılmıştır. A sınıfına okuma ve yazma kursları verilmiştir. B sınıfına ise vatandaşlık, hesap, sağlık ve kompozisyon gibi temel eğitim dersleri verilmiştir. 1928 ile 1949 yılları arasında iki milyon kişiye eğitimler verilerek ulaşılmıştır (Kaya, 2010).

2.5.2.6. Halk Okuma Odaları (1930)

1930 yılında açılan Halk Okuma Odalarının amacı Millet Mekteplerine gitme fırsatı olmayan tüm vatandaşlara ulaşmaktır. Vatandaşların buralardan istifade etmesi sağlanmıştır. Onlarda okuma alışkanlığı kazandırma ve öğrendikleri unutmamaları amaç edinilmiştir. Türkiye'nin bütün yerleşim yerlerine açılmasına karar verilmiştir (Gündüz,2018). Köylerde kütüphane şeklinde okuma salonları oluşturulmuştur. Buralarda halk eğitim ile ilgili yayınlanmış eserler bulunmaktadır. Millet Mektepleri Talimatnamesi doğrultusunda 1929 yılında Halk Okuma Odaları Rehberi yayımlanmıştır. Daha önce Millet Mektebine gitmeyenler için açılan Halk Okuma Odaları tüm vatandaşlara hitap etmeye başlamıştır. Köylerde oluşturulan Halk odaları düğün ve dernekleri için de kullanılmaya başlanmıştır (Kara, 2020).

2.5.2.7. Halkevleri ve Halk Odaları (19 Şubat 1932)

Halkevleri, Atatürk ilke inkılâplarının halka anlatılması ve Cumhuriyet Halk Fırkasının eğitim ile ilgili çalışmalarının yürütülmesi amacıyla kurulmuştur. Türk ocaklarının

kapatılmasından sonra halkevlerinin açılmasına ihtiyaç duyulmuştur. 19 Şubat 1932 tarihinde Başbakan İsmet İnönü'nün de katıldığı törenle halka açılmıştır ve görseller (EK9, EK10) sunulmuştur. Halkçılık politikasının yaygınlaştırma, sosyal ve kültürel faaliyetleri geliştirme amaç edinilmiştir (Kaplukan, 2013). İlk olarak Aydın, Ankara, İstanbul, Malatya, Diyarbakır, Afyonkarahisar, Balıkesir, Konya, İzmir, Eskişehir, Denizli, Çanakkale ve Bursa şehirlerinde halkevleri açılmıştır. Halkevleri Talimatnamesi' 1932 yılında yayınlanarak teşkilat yapısı ve işleyişi açıklanmıştır. Halkevleri, birçok şubeden oluşturulmuştur. Bunlar:

1. Dil, edebiyat ve tarih şubesi
2. Kütüphane ve neşriyat şubesi
3. Temsil şubesi
4. Güzel sanatlar şubesi
5. Müze ve sergi şubesi
6. Halk dersaneleri ve kurslar şubesi
7. Köycüler şubesi
8. İctimai hayat şubesi
9. Spor şubesi, Hukuk Şubesi
10. Propaganda Şubesi
11. Emniyet Şubesi

Atatürk, CHP'nin dördüncü büyük kurultayında yaptığı konuşmada Halkevlerinin açılmasının, Türkiye için sosyal ve kültürel açıdan devrim olduğunu belirtmiştir (Demir, 2018). Halk evlerinin amacı tüm bireylere spor, köycülük, müzik, güzel sanatlar, tarih, kitaplıklar, sosyal yardım, yayım dil ve yazım alanlarında eğitimler vermektir. Bartın da halkevi bünyesinde Dil Bayramı adı altında iki konferans düzenlenmiştir. Halkevleri, Resmî Gazete 'de yayınlanan 5830 Sayılı yasa ile 11 Ağustos 1951'de resmen kapatılmıştır (Gökçe, 2019). Kanunen kapatıldıklarında 478 Halkevi ve 4322 Halkodası bulunmaktaydı.

2.5.2.8. Köy Eğitim Kursları (24 Haziran1937)

3238 sayı ve 11 Haziran1937 tarihli Köy Eğitim Kanunu ile kabul edilmiştir. Nüfusu az olan köylere öğretmen gönderilememektedir. Bu sebeple öğretmen bulunmayan yerlerde

kurslar açılmaya başlanmıştır. Bu kanunun amacı, köylerin eğitim ve tarım işlerinde köylülere yardımcı olmak üzere eğitmen yetiştirmektir. Köy eğitmenlerin aylıkları Ziraat Vekâleti, Maarif Vekâleti bütçesi, tarım aletleri, tohum, fidan ve damızlık hayvanlar bütçesinden karşılanmaktadır. Kars, Erzincan, Eskişehir, Kocaeli ve Edirne illerinde köy eğitmenleri kurslar açılmıştır (Celep, 2006).

2.5.2.9. Köy Enstitüleri (1942)

Öğretmen olarak köyde çalışanların asli görevlerinin yanı sıra vatandaşları da eğitime yükümlükleri bulunmaktadır. Geçmiş köyle ilişkili olan daha sonraları iyi bir konuma gelmiş liderler önemli rol oynamaktadır. Köy Enstitülerin esas amacı köyleri kalkındırmak ve geliştirmektir. Halkı eğitime konusunda Köy Enstitüleri çok başarılı ve etkili olmuştur (Kaya, 2010). Köylerde yaşayan tüm bireylerin ilgi ve istekleri doğrultusunda hareket edilmiştir. Onların mutluluğunu sağlamak köy öğretmenlerinin en önemli vazifesi olmaktadır.

Vatandaşların bir araya gelinmesiyle ortak bir kooperatifin kurulması ve ortak tarım makinelerin alınması gibi etkenler karşımıza çıkmaktadır. Buralarda görev yapan öğretmenlerin görevi sadece okullardaki faaliyetlerle sınırlandırılmamıştır. Köylerde bulunan yetişkin bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlerde bulunma misyonu verilmiştir (Gülbitti, 2020). Köy Enstitülerinde yetişmiş öğretmenler toplumun kalkınması ve halk eğitimin verilmesi hususunda yararlı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk ülkemizin eğitim sistemini laik, milli, kamusal, karma ve zorunlu olmasını istemiştir. Halkevleri, Köy Enstitüleri bu hedeflere ulaşmak için kurulmuştur (Akdağ, 2019).

2.5.2.10. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

1960 yılında Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir birim olarak Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Halk Eğitimin tüm faaliyetleri düzenli ve etkili hale getirilmiştir. Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü 1964 yıllarında Köy İşleri Bakanlığı'na geçmiş ve faaliyetlerini orada sürdürmüştür. Esas amacı eğitim olan bu kurum tekrar 1967 yılında

Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Kültür Müsteşarlığı biriminde faaliyetlerine devam etmiştir. 1971 yılında Milli Eğitim Baş Müsteşarlığına dâhil edilmiştir (Okçabol, 2006).

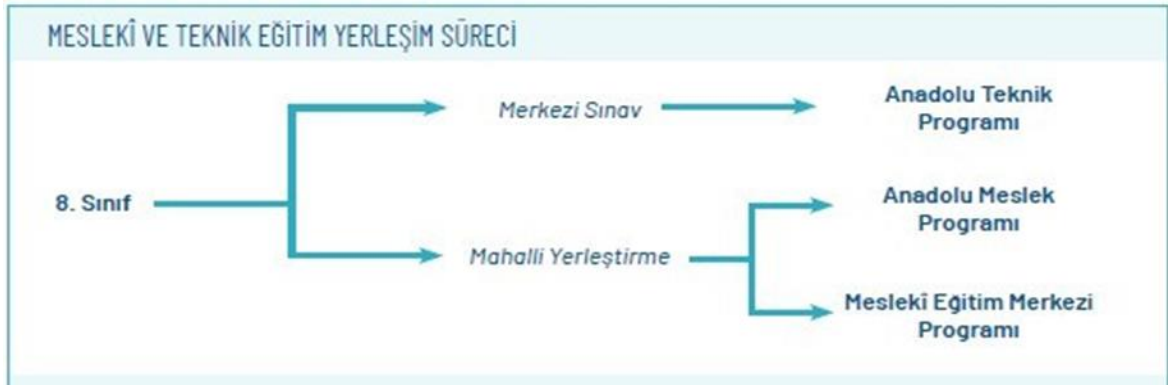
1977 yılında Örgütsel yapı değişikliği sebebiyle Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü Mesleki ve Teknik Eğitim Öğretim Müsteşarlığına bünyesi içinde Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü olarak faaliyetlerine devam etmiştir. İki genel müdürlük 1983 yılında birleşmiş ve Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü adını almıştır (Celep, 2003). AB ülkelerin yaşam boyu öğrenmeye karşı ilgileri sürekli artmaktadır. Eğitim sistemlerinde ve komisyon raporlarında etkin bir rol oynamıştır. Türkiye Cumhuriyeti sonuçta AB aday ülkesi olduğu için alınan komisyon kararlarını uygulamakla yükümlüdür. Yaşam boyu öğrenme ülkemizde git gide büyük değer ve önem arz etmektedir.

Bakanlar Kurulunun 06.04.2011 tarihli ve 6223 sayılı çıkardığı kanunla Milli Eğitim Bakanlığı içerisinde Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı 987 tane Halk Eğitim Merkezleri Müdürlükleri 2011 yılından itibaren çalışmalarına devam etmektedir (Yıldırım, 2009).

2.5.2.11. Mesleki Eğitim Merkezi

Mesleki eğitim merkezleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Türkiye'nin tüm illeri ve birçok ilçesinde bulunmaktadır. İş hayatında bulunan çalışanlar, eğitimlerini mesleki eğitim merkezleriyle yapmaktadırlar. Kendilerini bu sayede geliştirmekte ve ilerletmektedirler. Çeşitli meslek gruplarında çalışan bireyler ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda kendilerini gerçekleştirmeleri bu merkez sayesinde olmaktadır.

Bu mesleki eğitim merkezlerinde bireylere çıraklık, kalfalık, ustalık ve usta öğreticilik eğitimleri verilmektedir. Mesleki eğitim merkezlerinin önem ve derecesi gün geçtikçe artmaktadır. Sürekli kendini yenilemekte ve kendi bünyesinde yapılanmaktadır. Çıraklık eğitiminin zorunlu kılınması nedeniyle mesleki ve teknik ortaöğretime bağlanmıştır MEB (2018). Öğrenciler için mesleki ve teknik eğitim yerleşim süreci belirlenmiştir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3 Mesleki ve teknik eğitim yerleşim süreci MEB (2018).

2.5.3. Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı halka sağlık ile ilgili bilgi vermek ve onları bu hususta bilinçlendirmek için iletişim araçları olarak reklam filmi, afiş, broşür, seminer ve konferanslarından yararlanmaktadır. Okçabol (1996)'a göre Sağlık Bakanlığı halkı bilinçlendirme faaliyetlerini resmi makamlar ve gönüllü kişilerce yapmaktadır. Sivil Toplum Örgütleri ve Özel teşebbüsleri de içine alarak eğitimlerini geniş bir alana yaymıştır. Kendi içinde de hizmet içi eğitim faaliyetleri yaparak çalışmalarını sürdürmektedir.

2.5.4. Adalet Bakanlığı

Çeşitli nedenlerle ceza ve çocuk evlerine düşen kişilerin ıslah edilmektedir. Bunun yanında onları eğitmek ve kendilerini gerçekleştirmesine yardım edilmektedir. Cezasını çektikleri binalarda halk eğitimi verilmektedir. Mahkûmları mesleki eğitim sayesinde topluma kazandırmaktadır. Bu sayede cezalarını çekip dışarı çıktıklarında bir mesleğe sahip olmaları amaç edinilmiştir. Bu mesleki eğitimin yanında iyi bir vatandaş olmaları için vatandaşlık bilgileri dersleri verilmektedir (Kılıç, 1968). Buralarda verilen eğitimleri Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretmenler ve kendi personelleri tarafınca sağlanmaktadır. Kendilerine verilen cezaları verimli ve anlamlı bir şekilde tamamlamaları çok önemli gözükmektedir. İşte bu nedenle cezaların süresi bittiğinde ve özgürlüklerine kavuştuklarında toplumsal hayata daha uyumlu bir şekilde adapte olmaktadır.

2.5.5. Milli Savunma Bakanlığı

Milli Savunma Bakanlığına bağlı Türk silahlı kuvvetleri halkına destek vermek anlamında toplumsal hizmetlerde bulunmaktadır. Bunlar;

- 1) Eğitim-Öğretim faaliyetleri,
- 2) Sağlık hizmetleri faaliyetleri,
- 3) Ağaçlandırma faaliyetleri olmaktadır.

Vatandaşlık vazifesinin asli amacı askerlik görevini yerine getirmektir. Askerlik görevini yapan yetişkin bireyler arasında okuma yazma bilmeyenler bulunabilmektedir. Bu personellere okuma yazma kursu açılmaktadır. Kendi personeline vermiş olduğu okuma yazma kursunu çevre halkına da sunmaktadır. Askerliğe alınan her celp döneminde bu kurslar tekrarlanarak süreklilik arz etmektedir (Koç, 1981). Türk Silahlı Kuvvetleri kendi personeline hizmetçi eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Kendi personelinin yüksek lisans ve doktora gibi akademik çalışmalara katılmalarını teşvik etmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yönetmeliği Madde 103- Erbaş ve erler, askerlik hizmetine ginceye kadar okuma ve yazmayı öğrenmemiş ise Silahlı kuvvetlerde bulunurken bunları öğrenmeğe mecburdur. Silahlı kuvvetlerdeki vazife ve hizmetlerden hakkı ile istifade ederek memlekete daha yükselmiş bir yurttaş olarak dönmek, erbaş ve erlerin başlıca emeli olmalıdır (www.mevzuat.gov.tr, 22.08.2022).

2.5.6. Yerel Yönetimler

Belediyelerin asli görevleri dışında vatandaşların kültür sanat etkinliklerinde bulunmalarını sağlamaktır. Onların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda istihdam problemlerini çözüm bulabilmek, demokrasiyi özümsetmek ve eğitim kalitesini arttırmak gibi toplumsal hizmetler gösterebilmektedir. Yapmış olduğu faaliyetler üç grupta sınıflandırılmaktadır. Bunlar;

1. Halk için verilen eğitimler,
2. Kültürel ve sanatsal faaliyetler,
3. Örgün eğitim ve öğretimi destekleme faaliyetleri (Pektaş, 1997).

Belediyeler kamusal yönetim gibi aynı zamanda halkla bütünleşmiş bir yönetim anlayışına sahip olmaktadır. Gelişmiş ülkelerin toplumsal gelişim ve ilerlemesinde çok önemli yer edinmektedir. Belediyeler fiziki, kültürel, sosyal ve ekonomi alanlardaki gelişmelere dâhil olmakta ve onları sürekli geliştirmektedir. Ülkemizdeki bu tür faaliyetleri 1990 yılının ortalarından sonra ivme kazanmıştır. Belediyecilik anlayışında ve görev tanımında değişiklikler olmuştur ve yepyeni bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Sadece yol, su, kaldırım anlayışından sıyrılarak toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik anlayışından mesul hale gelmiş bir yapıya bürünmüştür. Bu anlayışla yetişkinlere içeriği ve kapsamı geniş etkinlikler yapmaktadır. Türkiye’deki büyükşehir belediyelerin birçoğu yerel halka meslek edindirme kursları vermektedir. Belediyeler yetişkin eğitiminde etkin rol oynamaktadır (Ersöz, 2007).

2.5.7. Üniversiteler

Üniversiteler örgün eğitimin yapıldığı ve meslek edinildiği en son basamak öğretim kurumu olmaktadır. Eskiden var olan anlayışa göre akademik olarak çalışanlar bilgiyi sadece birbirleriyle paylaşmaktadırlar. Çevreleriyle fazla ilişki kurmadıkları düşüncesi olarak hâkim olmaktadır. Günümüz anlayışı bu fikirleri reddetmektedir. Üniversitelerin paylaşımcı, çevresiyle hareket eden ve onları bilgilendiren bir yapı haline gelme düşüncesi hâkim kılınmıştır. Bunun en önemli kanıtı ise sadece kendi öğrencilerine örgün eğitim vermemektir. Topluma yönelik seminer, konferans, kurs ve program gibi etkinlikler gösterilmektedir (Sarioğlu, 2002). Üniversitelerde yetişkin eğitimlerin yapıldığı sürekli eğitim merkezi kurulmuştur. Bu eğitim merkezleri birçok üniversitelerimizin kendi bünyesi içerisinde bulunmakta ve orada yararlı faaliyetler yapılmaktadır.

2.5.8. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)

Sivil toplum örgütleri toplum içerisindeki birçok faaliyetlerini halk eğitim merkezleriyle ortak koordine olmak şartıyla yapabilmektedir. Sivil toplum örgütleri yetişkinlere yönelik bir eğitim faaliyeti yapacağı zaman halk eğitim merkezlerine başvurması gerekmektedir. Halk eğitim merkezleri bünyesinde kursların açılması sağlanmaktadır (Serençelik, 2005). Türkiye’de birçok sivil toplum örgütleri yetişkinliklere yönelik eğitim çalışmalarına katkı

sağlamaktadırlar. Meslek odaları ve sendikalar sivil toplum örgütlerinin en büyük paydaşları olmaktadır. Yetişkin eğitime katkı ve desteği en çok bunlar sağlamaktadır.

Mesleki yapılanmanın teşkilatlanması sonucunda oluşan meslek odaları bulunmaktadır. Bünyesinde TESK, TBB, TMMOB VE TOBB gibi meslek odaları gösterilmektedir. Bu meslek odaları önceliği kendi üyelerini vermektedir. Sonrasında toplumun diğer kesimlerini eğitim faaliyetlerine katmaktadır. İşçi ve memurun haklarını koruma maksadıyla kurulan sendikalar kendi üyelerine eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır.

2.5.9. Özel Kuruluşlar

Özel işletmelerin en önemli unsuru personelleridir. Teknoloji ve üretimde sürekli yenilikler ve değişimler olmaktadır. Doğal sonucu olarak insan kaynaklarında da yenilenme ve değişim gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Bu kaynaklarda oluşan ihtiyaç eğitim sayesinde olmaktadır.

Özel işletmelerde personellere verilen eğitimler kişilere ve içinde bulundukları kurumlara çok büyük katkılar sağlamaktadır. Burada bireylere verilen eğitimle kişisel beceriler ön plana çıkmaktadır. Bu özellikler bireylere görevde yükselmede olumlu katkılar sağlamaktadır T.G.İ.D (1999). Bu amaçla içeriği ve kapsamı geniş eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Bu işletmelerdeki eğitim faaliyetleri ya kendi bünyesindeki personellerle ya da özel eğitim danışmanlık şirketleriyle sağlanmaktadır. Eğitim ve danışmanlık faaliyetleri sunan kuruluşların önem derecesi ve sayısı sürekli artmaktadır (Barutçugil, 2002). Bu şirketlerin temel amaçları bireylerde kişisel ve mesleki gelişimlerini sağlamak ve geliştirmektir.

.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Yetişkinlerin tarihi süreç içerisinde eğitimdeki rolünü belirlemek için yapılan bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminde veriler toplanarak olayın şekline ve durumuna göre analizi yapılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2012). Yapılan nitel araştırmada bilgi oluşturulurken takip edilen yol sürecin en önemli basamağını göstermektedir. Tümevarım yöntemi kullanılarak bilgiye ulaşmak amaçlanmaktadır. Bilgilerin meydana gelmesinde ve ortaya çıkmasında veri analizi yapmak araştırmanın esas amacını oluşturmaktadır (Özdemir, 2011).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma amaçları doğrultusunda Türklerde İslamiyet'ten ve sonraki dönemlerde kurulan devletlerde yetişkin eğitimi ile ilgili yapılan faaliyetler üzerinde inceleme gerçekleştirilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma çalışmalarında kullanılmak üzere yayınlanan kitaplar, MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Mesleki ve Teknik Eğitimi Genel Müdürlüğü, web siteleri, YÖK Ulusal Tez Merkezlerinden örnek tez çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Google akademik internet sitelerinden gerekli dokümanlar incelenerek veriler toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinde doküman analizi tekniği uygulanmıştır. Milletlerin kültürel özelliklerine göre doküman analizi tekniğinde yapısına göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Toplanan bilgiler tasnif edilerek, değerlendirme çalışması yapılarak, neden sonuç ilişkileri belirlenmiştir.

Yetişkin eğitimi konusu alanında yayınlanmış kitaplar, ansiklopediler, dergiler, konu ile ilgili yapılmış tez çalışmaları ve makaleler incelenmiştir. İlk önce yetişkin eğitimine yönelik tarihsel süreç ortaya konulmuştur. Daha sonra günümüzde yetişkinlerin eğitimine yönelik faaliyetler hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Yapılan bu araştırmada literatür taramasından elde edilen bulgular Türklerin İslamiyet öncesi dönem ve İslamiyet sonrası dört alt dönem başlık olmak üzere iki ana başlık adı altında incelenmiştir. Birinci bölümde Türklerin Müslüman olmadan önce yetişkin eğitimi ile ilgili bulgular ve yorumlar, ikinci bölümde ise Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonraki dönem ile ilgili bulgular ve yorumlar bulunmaktadır.

4.1. İslamiyet Öncesi Dönemde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar

İlk düzenli orduyu kuran ve göçebe yaşamı süren Hun Devletindeki zorlu yaşam koşulları zanaat, yönetim ve askeri (Alplik) gibi becerilerini ortaya çıkarmıştır. Kendisinden sonra kurulan Göktürk devleti de yaşam biçimi olarak bu savaçılık (Alplik) özelliğini benimsemiştir. Göktürk devletinde 38 harflik Orhun Alfabesi kullanılması ve yazılı eserler bırakılması örgün ve yaygın eğitimin yapıldığını göstermektedir. Fakat her iki Türk devletindeki eğitim anlayışı geleneksel yapıda görülmektedir. Hun ve Göktürk Devletindeki yetişkin eğitimi daha çok askeri yapılanmada olmaktadır.

Uygurlar göçebe yaşamından yerleşik hayata geçmiş ve yaşantılarını şehirlerde sürdürmeye başlamıştır. Türk inanç sisteminden vazgeçerek Mani dinini kabul etmiştir. Bu iki etken yaşam biçimlerini değiştirmektedir. Kendilerine komşu olan yerleşik düzende yaşayan kabile veya devletlerin kültürel yaşam tarzlarını benimsemiştir. Geleneksel eğitim anlayışı olan Alplikten uzaklaşmışlardır. Türk ve yabancı devletlerin saraylarında danışmanlık, kültür elçisi, sekreter, danışman gibi diplomasi alanında kendilerini göstermişlerdir.

4.2. İslamiyet Sonrası Dönem Türklerde Yetişkin Eğitimi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Talas savaşıyla İslamiyet ile tanışan Türklerin gelenek ve göreneklerinin benzeşim göstermesi Müslümanlığı kabul etme sürecini hızlandırmıştır. İslamiyet'i kabul etme süreci hayat tarzlarının ve eğitim anlayışının da değişmesine neden olmuştur. Örgün eğitimler medreseler denen kurumlarda verilmeye başlanmıştır. Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden

önceki Alplik özelliği ile ahlaki değerlerler birleşerek Alperenlik kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu Alperenlik düşüncesi Medreselerde hâkim kılınmıştır.

4.2.1. Karahanlılar Devletinde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar

İlk Müslüman Türk devleti olan Abbasi Devletinde eğitim kurumu olan medreselere benzer okulları kurmuşlardır. Semerkant, Buhara, Taşkent, Balasagun, Yarkent, Kaşgar gibi illere medreselerini kurarak tüm ülke geneline yayılmışlardır. Bu şehirler bilim, kültür ve sanat alanlarında dünyanın ön önemli merkezleri haline gelmektedir.

4.2.2. Selçuklu Devletinde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar

Selçuklu Devletinde örgün eğitim verilen medreseler ve mekteplerin yanında Atabeylik Kurumu, Ahilik, cami, mescit, kitapçı, kütüphane ve âlimlerin evleri bulunmaktadır. Toplantılarda yapılan söyleşiler ve öğretiler de yaygın öğretim içerisinde değerlendirilmektedir. Yetişkin eğitimi bakımından Atabeylik Kurumu sadece şehzadelere yönelik uygulanmaktaydı. Atabeğ tarafından şehzadelere askeri ve siyasi eğitimler verilmektedir. Bunun haricinde diğer kurumlar ise toplumun geneline yayılmıştır. Bu kurumlar içerisinde Ahilik teşkilatı çok önemli bir yere ve misyona sahip olmaktadır. Ahilik teşkilatı ülke ekonomisi ve siyasi yapısında etkin rol oynamaktadır. Mesleki bir teşkilatlanma olarak ortaya çıkan Ahilik teşkilatı çıraklık, kalfalık ve ustalık kavramlarının hiyerarşik yapılanmasından oluşmaktadır.

4.2.3. Osmanlı Devleti'nde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar

Osmanlı Devleti'nde yetişkin eğitimi daha düzenli ve tertipli olarak verilmektedir. Değişik kurumlarda verilen eğitimlerin amaç ve yöntemleri birbirinden farklı görülmektedir. Farklı yapılara göre oluşmuş bu kurumlar Osmanlı Devletin ihtiyaçlarına göre yönelik olmaktadır. Bunlar;

Medreseler dini temel esas kılınmıştır. Çocukluktan yetişkinliğe kadar eğitim verilen kurumsal bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Yapısal olarak kademeli ve örgün eğitim özelliklerini göstermektedir. Osmanlı Devleti'nin ihtiyacı olan hekim, kadı, matematikçi,

din âlimleri ve imamlar bu kurumlar tarafından sağlanmaktadır. Devletin ihtiyaçlarının karşılanması Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Selçuklu Devleti'nde de medreseler tarafından yürütülmüştür. Medreseler kendisine bağlı olan hastane, bakımevleri, kitaplıklar ile halkı da içine katarak yardım etme görevini üstlenmiştir.

Ordunun ihtiyacının bir kısmı savaşta esir düşen veya gayri Müslimlerden oluşan çocuklardan sağlanmaktadır. Türk gelenek ve göreneklerine göre askeri yönden yetiştirilmektedir. Eğitimleri askeri savaş üzerine olmaktadır. Gayri Müslüm ve esir düşenler içerisinde başarı göstermiş ve yetenekli olan çocuklar Osmanlı Devleti'nde Enderun denilen okullara alınmaktadır. Enderun okullarının amacı Osmanlı Devleti'ne yönetimde yer alacak yönetici ve devlet adamlarını yetiştirmektir. Enderun okullarında dini bilimlerin yanı sıra pozitif bilimlerine de yer verilmektedir.

Ahilik Teşkilatının temelleri Selçuklu devletinde atılmıştır. Etimolojik olarak Arapça kökenlidir. Dilimizde kardeş anlamında kullanılmaktadır. Esnafların birlik ve beraberliğini sağlayan bir yapılanmadır. Orta Asya'dan göçebe olarak gelen Türk Milleti Anadolu'nun şehirlerine gelerek yerleşik hayata geçmişlerdir. Yerleşik hayata geçenlerin arasından bulunan tüccar ve esnafların buradaki yerli esnaflarla rekabet edebilmesi Ahilik teşkilatının doğmasına neden olmuştur. Ahilik teşkilatı sosyal, zanaat, yardımlaşma ve ticaret gibi özellikleriyle sadece Türklere has yapılanma şeklinde olmaktadır. Esnaflığın yanında ahlaki öğretilere önem verilmiştir. Mesleki eğitimler ustalar ve kalfalar tarafından dini eğitimler ve ahlaki değerler ise zaviyeler tarafından verilmektedir. Ahilik sisteminde “insan-ı kâmil” olma düşüncesi hâkimdir. Ahilik teşkilatı tarikat özelliğinden dolayı tüm Anadolu coğrafyasında etkinliğini arttırmıştır. Ahilik Teşkilatının eğitimleri dini esaslara göre uygulanmaktadır.

Ahilik Teşkilatına girmek isteyen yamak on yaşından küçük olması gerekmektedir. Çırak olmak isteyen aday önce yamak olarak işe başlamaktadır. Yamak, deneme süresi olarak belirli bir süreçten geçmektedir. Yamaklıktan çıraklığa geçiş en az iki sene sürmektedir. Eğer ustası tarafından kabul görmez ise teşkilata girememektedir. Çırak adayı hem mesleki hem de ahlaki özellikleri bakımından zaviyeler tarafından değerlendirilmektedir. Tüm şartları sağlayan aday törenle çıraklığa kabul edilmektedir. Yamaklara ve çıraklara zaviyelerde mesleki eğitim dışında Türkçe, Arapça, edebiyat, Kur'an-ı Kerim okuma ve

yazma, dersleri verilmektedir. Bunun yanı sıra Âdâb-ı muâşeret kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Çıraklık dönemini tamamlayan bireyler mesleki ve ahlaki olgunluğa ulaştıklarında kalfaların ve ustaların destekleriyle kalfalığa terfi ettirilmektedir. Kalfa adayının terfi ettirilmesi için yeterlilik sınavını geçmesi gerekmektedir. Yeterlilik sınavını geçen bireylerin kalfalık süreleri 3 yıl olmaktadır. Kalfalara mesleki ve ahlaki eğitimlerinin yanında ata binme, kılıç kullanma, atçılık öğrenme ve spor yapma gibi askeri savaş sanatları öğretilmektedir. Ustalığa geçmek için gerekli mesleki ve yeterliliği ispatlamış adaylar kendi meslek branşı ile ilgili çalışmayı Ahi Vekili'nin başkanlığındaki ustalar meclisine götürmektedir. Ustalar meclisi ise kendilerine sunulan bu mesleki çalışmayı değerlendirdikten sonra ustalığa geçiş hakkında kararını vermektedir.

Lonca kavramı etimolojik olarak İtalyanca kökenlidir. İtalyancada bir merkezde toplanan ürünlerin aynı yerden dağıtımının yapıldığı yer olarak kullanılmaktadır. Lonca Teşkilatının güçlenmesi Doğu ile yapılan ticaretin azalması ve İtalya ile yapılan ticaret ilişkilerin artmasıyla oluşmuştur. Loncalarda, Ahilik teşkilatına benzer yol kardeşliği ve yol atalığı bulunmaktadır. Loncalardaki her meslek gruplarının farklı gelenekleri olmasına rağmen tüm Loncaların ortak değer ve kaideleri bulunmaktadır. Loncalarda ustalığa geçiş merasimleri Ahilikte olduğu gibi törenle yapılmaktadır. Bu merasim törenlerinde usta adaylarına peştamal bağlanmaktadır. Ahilikte olduğu gibi çırak, kalfa ve usta hiyerarşik sistemi Loncalar için de geçerli kılınmaktadır.

Ahilik birimi olan Loncaların çözülmesi sebebiyle ismi Gedik olarak anılmaya başlanmıştır. Gedikler yeri sabit olan ve sabit olmayan olarak iki kısımdan oluşmuştur. 1912 yılında ekonomiye olumsuz etkilerinden dolayı kapatılmıştır. Ahilik gelenek ve göreneklerini yaşatan Peştamalcılar grubu meşrutiyete kadar varlığını devam ettirmiştir. Bu meslek grubu 22 Mayıs 1860 tarihinde çıkarılan yasa ile varlığına son verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduktan sonra Tekke ve Zaviyelerin kapatılması ilgili kanun çıkartılmıştır. Çıkarılan bu yasa ile Ahilik Teşkilatı ömrünü tamamlamıştır.

4.2.4. Türkiye Cumhuriyet Döneminde Yetişkin Eğitimi ile ilgili Bulgular ve Yorumlar

1 Kasım 1928 tarihinde Alfabenin kabulüyle yetişkin eğitiminde yepyeni bir çağ açılmıştır. Yetişkin eğitimi örgün eğitimle bir paralellik göstermektedir. Cumhuriyet döneminde yetişkin eğitimi dört dönemden oluşmaktadır.

- a. Üretme arayış ve çabaları (1923-1950)
- b. Örgütlenme arayışları (1950-1960)
- c. Gelişme arayışları (1960-1973)
- d. Bütünleşme arayışları (1973-1990)

Cumhuriyetinin ilk yıllarından itibaren yetişkin eğitimi belirli bir süreçten geçmiştir. Halk Eğitim Şubeleri 1926 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesi içerisinde Halk Terbiyesi ismiyle kurulmuştur. Daha sonraları faaliyetlerine son verilmiştir. 1952 yılında Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı bir birim olarak tekrar açılmıştır. 1960 tarihinde İlköğretim Genel Müdürlüğü olarak isim değiştirmiştir.

1927 yılında okuma yazma bilmeyen veya tahsilini yarıda bırakmış yetişkinler için Halk Derslikleri kurulmuştur. Halk Dersliklerin amacı bireylerde milli bilinci uyandırmak ve temel vatandaşlık fikriyatının oluşmasını sağlamaktır. Latin alfabesine geçişle beraber yetişkinlerde okuma ve yazma seviyesinde gerilemeye sebep olmuştur. Bu açıklığı kapatmak için 1929 yılında Millet Mektepleri kurulmuştur. Kentlerde 16-45 ve köylerde ise 12-45 yaş diliminde olan bireylere okuma yazma zorunlu hale getirilmiştir. Okul olmayan yerlere ise gezici Millet Mektepleri oluşturularak ulaşılmıştır. Millet Mektepleri A ve B sınıfları olmak üzere ikiye ayrılmıştır. A sınıfında okuma-yazma B sınıfında ise vatandaşlık, hesap yapma, sağlık bilgisi ve kompozisyon dersleri verilmiştir.

Halk Okuma Odaları 1930 yılında kurulmuştur. Millet Mekteplerine gidemeyen bireylerin okuma-yazma fırsatlarının oluşturulmasını sağlamaktır. İlk önceleri Millet Mekteplerine gidemeyenlere yönelikken daha sonraları Halk Okuma Odalarından tüm vatandaşların istifade edebilmesi için kapsamı genişlemiştir.

1932 yılında tüm vatandaşlara spor, köycülük, müzik, güzel sanatlar, tarih, kitaplıklar, sosyal yardım, dil ve yazım alanlarında eğitimler vermek üzere Halkevleri ve Halk Odaları kurulmuştur. 1933 yılında ise Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır.

1936 yılında kurulan Köy Eğitim Kursları ile 1942 yılında kurulan Köy Enstitüleri yetişkin eğitiminde büyük bir misyon üstlenmiştir. Buradaki esas amaç köyleri kalkındırmak ve geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda halkı bilinçlendirerek onların mutlu bireyler olmalarını sağlamak ve refah seviyelerini yükseltmektir. Buralarda görev yapan öğretmenlerin görev alanı sadece okul ile sınırlı kalmamaktadır. Tüm vatandaşların ilgi ve istekleri ön planda tutmaktır. Burada görev yapan öğretmenler vasıtasıyla yetişkin eğitime yepyeni bir boyut katılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir birim olarak Halk Eğitim Genel Müdürlüğü 1960 yılında kurulmuştur. Yetişkinler için yapılan eğitim etkinlikleri düzenli ve etkili hale gelmiştir. 1964 yılında Köy İşleri Bakanlığı'na bağlanmıştır. 1967 yılında tekrar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanarak faaliyetlerini Kültür Müsteşarlığı biriminde devam ettirmiştir. 1971 yılında Milli Eğitim Baş Müsteşarlığı bünyesine katılmıştır. 1977 yılında örgütsel yapısında değişiklik olması sebebiyle Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü Mesleki ve Teknik Eğitim Öğretim Müsteşarlığına bağlı olarak faaliyetlerini Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü olarak devam ettirmiştir. 1983 yılında iki genel müdürlüğün birleşmesiyle Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü adını almıştır. 2011 yılında Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü şeklinde kurularak en son şeklini almıştır.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü dışında diğer Bakanlıklar da yetişkin eğitim hususunda eğitim faaliyetleri düzenlemektedir.

1. Sağlık Bakanlığı'nın Sivil Toplum Örgütleri ve Özel teşebbüsleri de işin içine katarak halkı sağlık konusunda bilinçlendirme faaliyetleri,
2. Adalet Bakanlığı'nın Ceza ve Çocuk evlerine düşmüş bireylerin ıslahı dışında eğitimlerini tamamlama, meslek edindirme ve iyi bir vatandaş olma faaliyetleri,

3. Milli Savunma Bakanlığı'nın toplumsal hizmetlerde bulunmak için her celp döneminde okuma ve yazma bilmeyen yetişkinlere yönelik kurslar düzenleme faaliyetleri,
4. Tüm Bakanlıkların kendi personelleri kişisel ve mesleki gelişimlerini sağlaması için hizmet içi eğitim kursları, seminerler vb. faaliyetleri.

Bakanlıklar dışında Yetişkin eğitimi hususunda destek sağlayan ve etkinlikler düzenleyen örgütler vardır. Bunlar:

1. Yerel yönetimler
2. Özel Kuruluşlar
3. Sivil Toplum Örgütleri
4. Üniversiteler

Belediyeler asli görevleri dışında halkla bütünleşerek yetişkin eğitim konusunda etkinlikler düzenlemektedir. Yerel yönetimler içerisinde bulunan Belediyelerin asli görevleri dışında eğitim konusunda üç tane eğitim faaliyetleri vardır. Bunlar;

1. Halka verilen eğitim faaliyetleri,
2. Kültürel ve sanatsal etkinlikler,
3. Örgün eğitimi destekleyen faaliyetler.

Özel kuruluşlar kendi bünyesi içerisinde çalışanların verimliliğini artırmak ve gelişen çağı yakından takip etmeleri için kurslar, seminerler ve hizmet içi faaliyetler düzenlemektedir. Bireylerin kişisel becerileri ve mesleki gelişimleri ön planda tutulmaktadır. Eğitim faaliyetlerini kendi personelleriyle ya da özel eğitim danışmanlık şirketleri aracılığıyla yapmaktadırlar.

Sivil Toplum Örgütleri Halk Eğitim Merkezleri ile iş birliği yaparak yetişkinlere yönelik eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. Meslek odaları ve sendikalar yetişkin eğitimi verme konusunda rolü çok büyük olmaktadır. Meslek odaları ve sendikalar yetişkin eğitimini öncelikle kendi üyelerine vermektedirler.

Üniversiteler örgün eğitimin yapıldığı en son basamaktır. Öğrencilerine meslek edindirme faaliyetleri yanı sıra toplumun tümüne hitaben seminer, konferans, kurs ve program gibi etkinlikler düzenlemektedir. Bu amaçla kendi bünyelerinde yetişkin eğitimlerinin yapıldığı sürekli eğitim merkezi bulunmaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

İslamiyet öncesi Türk tarihindeki göçebe yaşam tarzı vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yaşam biçimi kendine özgü sosyal yapıyı, eğitim tarzını, sözlü ve yazılı edebiyatı meydana getirmiştir. Türk yaşam biçimi göçebelik üzerine kurulduğu için yetişkin eğitim anlayışında kolaylık, basitlik ve uygulana birlik gibi faktörler hâkim kılınmıştır.

İlk Türk Devleti olan Hunlarda yetişkin eğitimi genelde askeri düzeyde olmaktadır. Bunun yanı sıra töre, gelenek ve görenekler yetişkin eğitiminde önemli rol oynamaktadır. Hun devletinin yıkılması ve sonrasında kurulan Göktürk Devletinde de eğitimler askeri, gelenek, görenek ve törelere göre yapılmaktadır. Göktürklerin yaşam biçimi Hunlarla benzeşim göstermektedir. Göktürklerin yazı dilini kullanmaları ve edebi eser olarak Göktürk Kitabelerini bırakmaları örgün ve yaygın eğitim yaptıklarını göstermektedir.

Uygurlar yerleşik hayata geçmesiyle savaçılık özelliği olan Alpik eğitiminden uzaklaşmışlardır. Uygurlarda yerleşik hayatının benimsenmesi sosyal ve kültür alanlarda önemli değişiklere neden olmuştur. Uygurluların diğer Türk ve yabancı devletlerde bürokrat, sekreter, danışman ve kültür elçisi olarak görev yapmaları yetişkin eğitimini daha çok bürokratik alanlara yöneltmiştir.

Türklerin İslam dinine ve yerleşik hayata geçmesi sosyal, ekonomik, eğitim ve yaşam biçim anlayışını değiştirmiştir. Yetişkin eğitiminde önemli rol oynayan askeri anlayışın yerine ahlaki ve mesleki eğitim yer edinmiştir. Yetişkin eğitimi en çok buralarda yoğunlaşmıştır. Yetişkinlik eğitimin olgunlaştığı en önemli olgu Selçuklu Döneminde Kurulan Ahilik teşkilatıdır. Karagöz (2019)'e göre Ahilik teşkilatı din ve geleneklere bağlı ticaret kurallarını öğreten medeni ve kâmil insan yetiştirmektir. Ahilik mesleki bir yapılanma olarak ahlak ve değer yargılarını ön planda tutmasıyla insan eğitime önem vermektedir.

Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarına kadar yetişkinlere mesleki ve ahlaki öğretilerini kazandırdığı için önemi çok büyüktür. Türk ve dünya tarihinde ilk teşkilatlanma özelliğine sahip Ahilik teşkilatı ahlaki ve mesleki yapı olarak ortaya çıkmıştır. Ahilik teşkilatında

mesleki eğitim verilmesi yanı sıra dini derslerinin verildiği zaviyeler de bulunmaktadır. Zaviyelerde ahlaki ve dini derslerinin verilmesi Ahilik teşkilatının tasavvufi özelliğini göstermektedir. Ahilik birliği sahada meslek eğitimini yamaklar, çıraklar, kalfalar ve ustalar olmak üzere tamamlamaktadır. Kuruluşunun ilk dönemlerinde mesleki gelişimsel olarak ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır.

Selçuklu Döneminde olduğu gibi Ahilik teşkilatı Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve devlet yönetiminde etkin rol almıştır. Ahilik teşkilatı esnaflara mesleki ve ahlaki eğitime önem vermeleri yanı sıra Osmanlı devletine siyasi ve askeri olarak katkılarıyla bir cihan devleti olmasında çok büyük etkinliği bulunmaktadır. Coğrafi keşifler, merkezi otoritenin Ahilik üzerinde kontrolü ve etkinliğinin artması, sipahilere ve yeniçerilere esnaflık verilmesi teşkilatın zayıflamasına ve çökmesine neden olmuştur. Bizans kültüründen etkilenecek kurulan loncalara Müslüman esnaflarının dışında gayrimüslimlerin alınması, esnaflık yapan yeniçerilerin zorbalıkları ve Avrupa sanayisindeki gelişmeler yetişkin eğitiminde önemli rol oynayan Loncaların çökmesine neden olmuştur.

Selçuklu ve Osmanlı devletinde yetişkin eğitimini, ahlaki ve dini alanında tasavvurlar mesleki alanında ise sırasıyla Ahilik Teşkilatı, Loncalar ve Gedikler sağlamaktadır. Anadolu coğrafyasında çok geniş bir yer bulan Ahilik yetişkin bireylere dini bütünlük içinde insan-ı kâmil ve erdemli olmayı öğretmek için faaliyetlerde bulunmuşlardır. Türk ve dünya tarihinde ilk teşkilatlanma özelliğine sahip Ahilik teşkilatı ahlaki ve mesleki yapı olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra yetişkin eğitimi farklı isimler alarak ve biçim değiştirerek en son noktaya gelmiştir. Türkiye Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında Yetişkin eğitimi gittikçe değer kazanmıştır. Yetişkin eğitimi bulunduğu toplumun ilgi ve ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Bu eğitim anlayışına verilen değer ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomi alanlarında gelişmesine olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Ural, 2007). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında harf inkılâbının yapılmasıyla okuma yazma bilmeyen yetişkinlere yönelik eğitim faaliyetlerinde bulunulmuştur. Karabacak (2021) 'a göre daha çok okuma yazma bilmeyen yetişkinlere yönelik okuma-yazma kursları düzenlenmiştir. Halkın daha çok bilinçlenmesi için yoğun çaba harcanmıştır.

Kurumsal olarak 1926 yılında yetişkin eğitimini gerçekleştirmek için Halk Eğitim Şubesi açılmıştır. 1927 yılında okuma-yazma bilmeyen ya da eğitimini yarıda bırakmış yetişkinler için Millet mektepleri kurulmuştur. Bu Millet Mektepleri sabit ya da gezici olarak derslikleri vardır. Millet Mekteplerine gitme fırsatı olmayan tüm vatandaşlara 1930 yılında okuma odaları oluşturulmuştur. 1932 yılında yetişkinlerin sosyal ve kişisel gelişimleri için Halk Evleri ve Halk Odaları kurulmuştur. Köy Eğitim Kursları ve Köy Enstitülerinin amacı ise köyleri kalkındırmak ve geliştirmektir.

Günümüzde yetişkin eğitimini kurumsal olarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesi içinde Halk Eğitim Merkezleri yapmaktadır. Bunun yanı sıra sivil toplum örgütleri halk eğitim merkezleri ile iş birliği yaparak yetişkinlere yönelik eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır. Sağlık Bakanlığı insan sağlığı konusunda halkı bilinçlendirme yapmaktadır. Adalet Bakanlığı cezaevine düşmüş mahkûmlara mesleki eğitim ve yurttaşlık eğitimi vermektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri her celp döneminde okuma yazma bilmeyen askeri personele eğitim vermektedir. Belediyeler kültürel, sosyal ve meslek edindirme gibi özellikleri ön planda tutarak yetişkinlere kurslar düzenlemektedir. Üniversitelerde herkesi kapsayan ve paylaşımcı bir anlayış hâkim olmuştur. Meslek odaları ve sendikaların yetişkin eğitiminde etkin rol oynamaktadır. Kâr amacı güden ve ülke ekonomisinde katkıları olan özel kuruluşlar gelişen teknolojiye ve üretimi arttırma düşüncesine göre yetişkin eğitime katkı sağlamaktadır. Tüm devlet kurumları, yarı özerk kurumlar ve özel kuruluşlar bünyesinde çalışan personellere hizmet içi eğitim vererek yetişkin eğitime katkı sağlamaktadırlar.

ÖNERİLER

1. İslamiyet öncesi Türk devletlerin tarihinde yetişkin eğitimi ile ilgili komşu devletlerinin arşivlerinden yararlanarak araştırma çalışmalarına yapılmalıdır.
2. İslamiyet sonra Türk tarihinde kendi arşivlerimizden yetişkin eğitimi konularında araştırma ve inceleme çalışmaları yapılmalıdır.
3. Yetişkin eğitimi politikaları kısa orta ve uzun vadede çerçeve planı doğrultusunda belirlenmelidir.
4. Toplumun gelişmesinde yetişkin eğitimi çalışması yapan kurumların, sürekli destekleyici konumda olmalıdır.

5. Yetişkin eğitimi kurum çalışmalarında bireylerin yetişmesinde yaşam boyu eğitim felsefesi etkili rol oynamalıdır.
6. Yetişkin eğitimi kurumlarında program ve planlama çalışmaları, yapılırken tarihsel çalışma kaynaklardan yararlanılmalıdır.
7. Yetişkin eğitimi kurumları, diğer kamu ve kuruluşları, destekleyerek, iş birliği yaparak ve teknik yardım görevlerini üstlenmelidir.
8. Yetişkin eğitimi kurumları yetişkin eğitimi alanında uzman ve profesyonel kurumlar halinde eğitim faaliyeti göstermelidirler.
9. Yetişkin eğitimi kurumları bütün sektörlerdeki eleman ihtiyacını karşılamak için meslek geliştirici eğitimlerde etkili olmalıdır.
10. Meslek liseleri, çıraklık eğitim merkezleri ve teknik üniversitelerde ahilik felsefesi derslerinin müfredata konulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2002). Çırak Öğrencilerin Sorunları. Bostancı Çıraklık Eğitim Merkezi Öğrencileri Örneği, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4) 2002/2: 107-139.
- Ada, S. (2002). Halk eğitim merkezlerindeki kurslara katılan bayan kursiyerlerin çevre ve insan sağlığıyla ilgili uygulamalarının saptanması. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 15.
- Albayrak, M. (1994). Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10(29), 471-482.
- Akdağ, M. (2019). Cumhuriyet'in İlk Yıllarından Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecin Türk Eğitimi ve Eğitim Uygulamalarının Bir Köye Yansıması. Erbeyli İlkokulu Öğrenci Kütüklerinin İncelenmesi (1933-1953). *Turkish Studies-Educational Sciences*, 14(4), 1025–1040.
- Akpınar, A. (2005). *Fütüvvet Ruhunun Dini Temelleri*, Kırşehir.
- Akyüz, Y. (1989). *Türk Eğitim Tarihi*: Ankara.
- Akyüz, Y. (2014). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Akkutay, Ü. (1991), *Türkiye’de Çıraklık Eğitimi*, Erek Ofset, Ankara.
- Barutçugil, İ. (2002). “Eğitimcinin Eğitimi”, Kariyer Yayıncılık, İkinci Basım, İstanbul.
- Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye Eğitim Sistemi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Bayram, M. (2008). *Fatma Bacı ve Bâcıyan-ı Rûm (Anadolu Bacılar Teşkilatı)*, İstanbul.
- Bayram, S. (2012). Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21, s. 81-115.
- Bekki, S. (2005). Ahiliğe Giriş Törenlerinin Bilmecelerle ilişkisi, *I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu*, I, G.Ü Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları.
- Bülbül, S. (1991). *Halk Eğitimine Giriş*. Eskişehir: Açık öğretim Ön Lisans Programı Yayınları, No: 213.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç. E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bosnalı, Ö. (2004). Ahiliğin Üretim ve Tüketim Mekanizmasındaki Yeri ve Günümüze Uyarlanması, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (9), s. 39-46.

- Celep, C. (2003). *Halk Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Celep, C. (2006). *Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi*. (Edt: M. Hesapçioğlu ve A. Durmuş). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ceylan, K. (2014). Türk-İslâm Medeniyetinin Öncülerinden Ahi Evran Velî ve Medeniyetimize Etkileri, *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*, Eskişehir: Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB), s. 131-144.
- CumhurbaşkanlığıMevzuatBilgiSisitemihttps://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=5905&MevzuatTertip=5
- Çağatay, N. (1997). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Çetin, İ. (1999). Bir Fikir Sistemi Olarak Ahilik, *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Çıvgın ve Yardımcı, R. (2007), İslam Öncesi Türk Tarihi, Nobel Yayınları Ankara.
- Demir, G. T. (2018). *Halkevlerinin Eğitim Tarihimizdeki Yeri ve Çankırı Halkevi*, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Demirci, G. (1998). *Türk Kültürü Ahilik*, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Durak, İ. Atilla, Y. (2010). Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15/(2), s. 151-168.
- Duman, A. (2000). *Yetişkinler Eğitimi*,Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Duman, A. (2007). *Yetişkinler eğitimi*. (2. Baskı),Ütopya Yayınları, Ankara.
- Ekinci, Y. (1988). *Ahilik*, Türk Standartları Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Ekinci, Y. (1989). *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, İstanbul.
- Ekinci, Y.(2001). *Ahilik*, (Kısaltma: Ahi), Tâlat Matbaası, İstanbul.
- Ekinci, Y. (2011). *Ahilik* (11. Baskı), Sistem Ofset Yayıncılık, Ankara.
- Erarı, F. (1999). Ahilik ve Ahilik Kültürünün İktisadî Hayatımızdaki Anlam ve Önemi, *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Erdem, E. (2008). AHİLİK: Ahlakla Kalitenin Buluştuğu Bir Esnaf Teşkilatlanma Modeli, Detay Yayıncılık,Ankara.
- Erkal, M. (1997); Sosyoloji, Der Yayınlan, İstanbul, s. 110.

- Erken, V. (1999). Ahilik Teşkilatının Vizyonu, *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Erken, V. (2002). *Bir Sivil Örgütlenme Modeli Ahilik*, Berikan Basım, Ankara.
- Ersöz, H.Y. (2007). “Yerel Yönetimlerin Yetişkin Eğitimi Alanındaki Etkinlikleri” *Öğrenen Toplum İçin Yetişkin Eğitimi Sempozyumu*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Kursları (İSMEK), İstanbul.
- Esenel, Dilek (2006). Sosyal Sponsorluk Uygulamalarında STK Eğitim Projelerinin Yeri: AÇEV-“7 ÇOK GEÇ” *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Halkla İlişkiler Bilim Dalı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Geray, C. (2002). *Halk Eğitimi*, İmaj Yayınevi, Ankara.
- Güneş, F. ve Deveci, T. (2021). *Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme*. Pegem Akademi, Ankara.
- Gündüz, M. (2018). Metodoloji, Kavram ve Konu Kıskaçında (Türk) Eğitim Tarihçiliği. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 118–130.
- Gülbitti, S. (2020). Köy enstitüleri ve halk eğitimi. Yüksek lisans tezi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Ankara.
- Gülerman, A. (1993). *Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerine Etkileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Güllülü, S. (1977). *Ahi Birlikleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Güllülü, S. (1992). *Ahi Birlikleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
<http://www.tesk.org.tr/tr/yayin/88/5.php> (Erişim tarihi: 06.09.2018).
- Gökçe, S. (2019). Türk Modernleşmesinde Halkevlerinin Yeri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 2327–2350.
- Gökmenoglu, T. ve Kondakci, Y. (2015). Atatürk’ün Söylev ve Demeçlerinde İrmış, A. (1989). Bir Örgüt Kültürü Örneği Olarak Türk Millî Kültüründe Ahilik, *Türk Yurdu*, XVIII, s. 126, Evren Yayıncılık, Ankara.
- Knowles, M. (1996.) "Yetişkin Öğrenenler: Göz Ardı Edilen Bir Kesim" (Çeviren: Serap AYHAN), A.Ü. yayınları, Ankara.
- Kara, A. (2020). Türkiye’de Alfabe Değişiminden Sonra Yeni Harflerin Yaygınlaştırılması ve Halk Eğitiminde Millet Mekteplerinin Rolü ve Önemi. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 114–141.
- Karabacak, S. (2021) Türkiye’de hayat boyu öğrenmenin kurumsallaşması ve hayat boyu öğrenme strateji belgesi. M. Sarıtepeci ve H. Yıldız Durak, (Ed.). *Dijital çağda hayat boyu öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi.

- Karagöz, S. (2019). *Yetişkin eğitiminin Türkiye’de tarihsel gelişimi*, M. Güçlü (Ed.), Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme. Ankara: Pegem Akademi.
- Kapluhan, E. (2013). Atatürk Dönemi Eğitim Seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*. (26), 172–194.
- Kaya, Y. K. (2010). İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika-Eğitim- Kalkınma. Pegem Akademi, Ankara.
- Kemaloğlu, M. (2012). XI.-XIII. Yüzyıllarda Anadolu’da İslâmiyet, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Kılıç, E. (1968). “Türkiye’de Halk Eğitimi, Başlangıcından Bugüne Kadar” Halk Eğitimi Genel Müd. Yay. Ankara.
- Kılınç, M. (2018). Millet Mektepleri ve 1929 Yılı Millet Mektepleri Faaliyetlerini Basına Yansımaları. *International Journal of Social Science Research*, 7(1),93–102 Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin eğitimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Küçük, H. (1986). *Anadolu’nun Türkleşmesinde Ahi Kavramının Sosya-Kültürel Tesirleri*, Tebliğ, Kırşehir.
- Koç, N. (1981). *Atatürk’ten Bu Yana Türk Silahlı Kuvvetlerinde Okuma Yazma Öğretimi. Türkiye’de İşlevsel Okur Yazarlığın Yaygınlaştırılması*. Milli Eğitim Bakanlığı, 68-76.
- Okçabol, R. (2006). Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi). 3. Baskı, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- OECD. (2010). Lifelong learning and adults. Education Today 2010: The OECD Perspective, Chapter 5, Paris: OECD Publishing.
- Oktay, A. (2001). 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitimi Sistemi, Sedar Yayıncılık, İstanbul.
- Özcan, H. (2000). *Yaygın Eğitim Kurumlarındaki Resim Programlarının Sorunları ve Eleştirisi*. Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, M. (2011). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Özerkmen, N. (2004).“Ahiliğin Tarihsel – Toplumsal Temelleri Ve Temel Toplumsal Fonksiyonları – Sosyolojik Yaklaşım”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 44, 57-78.
- Özkan, S. (2008), *Türk Eğitim Tarihi*, Nobel Kitap Dağıtım, Ankara.
- Özköse, K. (2011). Ahilikte Ahlak ve Meslek Eğitimi, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15 (2), s. 5-19.

- Öztürk, H. (1993). *Eğitim sosyolojisi*. Hatiboğlu Yayınları. Ankara.
- Öztürk, N. (2002). Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/(7), s. 43-56.
- Park, S. J. (2002). Korean Woman's Development Institute; South Korea the Change of.
- MEB, (1992). *Yaygın eğitim-ilçe düzeyinde yaygın eğitim faaliyetleri*, Ankara: Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- MEB, (2018). http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_04/11093946. Erişim Tarihi: 20.11.2019
- MEB, (2018). Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin görünümü, Ankara. s.12.
- Miser, R. (2002). Küreselleşen dünyada yetişkin eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 1, S.56.73.
- Pektaş, E. K. (1999). Büyük Kent Belediyelerinin Eğitim ve Kültür Hizmetlerine Siyasal Parti İdeolojilerinin Yansıması, Doktora Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.
- Sarıoğlu E. ve Deniz İ. (2002). "Yetişkin Eğitimi Yöneticilerinin Yöneticilik ve Yeterliliklerinin Belirlenmesi" Yüksek Lisans Tezi *Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı*, İstanbul.
- Şahin, M. (2012). *Türk Tarihi ve Kültürü*, Okutman Yayınları, Ankara.
- Şeker, M. (2011). *Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik ve Fütüvvetnamelerin Yeri*, İstanbul.
- Şimşek, M. (2002). *"TKY ve Tarihteki Bir Uygulaması: AHİLİK"* Hayat Yayınları İstanbul.
- Tansel, A. (2001), İktisadi Kalkınma Ve Kadınların İşgücüne Katılımı: Türkiye'den Zaman- Serisi Kanıtları ve İllere Göre Yatay Kesit Kestirimleri, *Erc Working Paper Series*.
- Tekeli, İ. (1983). "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi." *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt3, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tekin, M. (1982). *Halk Eğitim Merkezleri Etkinliklerinin Yönetim*. FBD, XV Ekim, s.36-42.
- Tezcan, M. (1996). Ahilik Kaynaklı Geleneksel Delikanlı Örgütleri, *I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 157-161.
- Togan, A. ve Zeki V. (1981) *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul.

- Turan, K. (1996). Ahilikten Günümüze Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Türkiye Genç İş Adamları Derneği (1999). “Çalışanlarınıza Dinamizm Kazandırmanın 1001 Yolu”, Rota Yayınları, İstanbul.
- Türk Medeni Kanunu, (2001). <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>, Erişim tarihi:05.12.2019
- Türkmen F. ve Temizkan M. (2005). Şamanizm’den Günümüze Temel Değerlerimiz ve Ahilik, I. *Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu*, II. G.Ü. Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, Kırşehir, s. 922-923.
- Tüzen, H. (2007). Sendikacılık, Ahilik ve Teori Z, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11/(2), s. 85-104.
- Ulutan, B. (1986). Ahiliğin Ekonomik Önemi, *XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu* Tebliğleri, Yaylacık Matbaası, İstanbul.
- UNESCO (1985). *Yetişkin Eğitim Terimleri*. (Çev. F. Oğuzkan), UNESCO Milli Eğitim Komisyonu.74ş Ankara.
- Ural, O. (2007). Türkiye’de Yetişkin Eğitiminin Bugünkü Durumu ve Geleceği. *Öğrenen Toplum İçin Yetişkin Eğitimi Sempozyumu*. (s. 12-42) İstanbul. İSMEK Yayınları.
- URL-1 (2022). <https://tarihegitimi.blogspot.com/2018/10/orta-asyadan-gocler-uzerine-tartisma.html> , (03.02.2022).
- URL-2 (2022). <https://tarihmakinesi.wordpress.com/2017/06/29/alp-10-olmanin-9-sarti/> , (03.02.2022).
- Uysal, M. (2004). Türkiye Adalet Akademisi Eğiticilerin Eğitimi Temel Eğitim Programı Ders Notları,A.Ü. Sürekli Eğitim Merkezi, Ankara.
- Ülgen, P. (2013). “Geç Ortaçağ Avrupasında Lonca Teşkilatı”, *History Studies, International Journal of History*, Volume 5 Issue 2, March,
- Ülgener, S. (1981). Zihniyet ve Din: İslam tasavvuf ve Çözülme Devri iktisat Ahlakı, Der Yayınları, İstanbul.
- Ünalın, S. ve Öztürk, H. (2008), İslamiyet’ten Önce Türklerde Eğitim ve Öğretim. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2): 89-109.
- Yıldırım, M. (2009). *Hayat Boyu Öğrenme Kapsamında Yaygın Eğitim ve Halk Eğitim Merkezleri*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Yıldız, A. ve Uysal, M. (2009). Yetişkin Eğitimi. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık. <http://www.tsk.mil.tr/> (25.04.2007)

Zeki, V.T. (1970). "*Umumi Türk Tarihine Giriş*" 11, İstanbul, s.537.

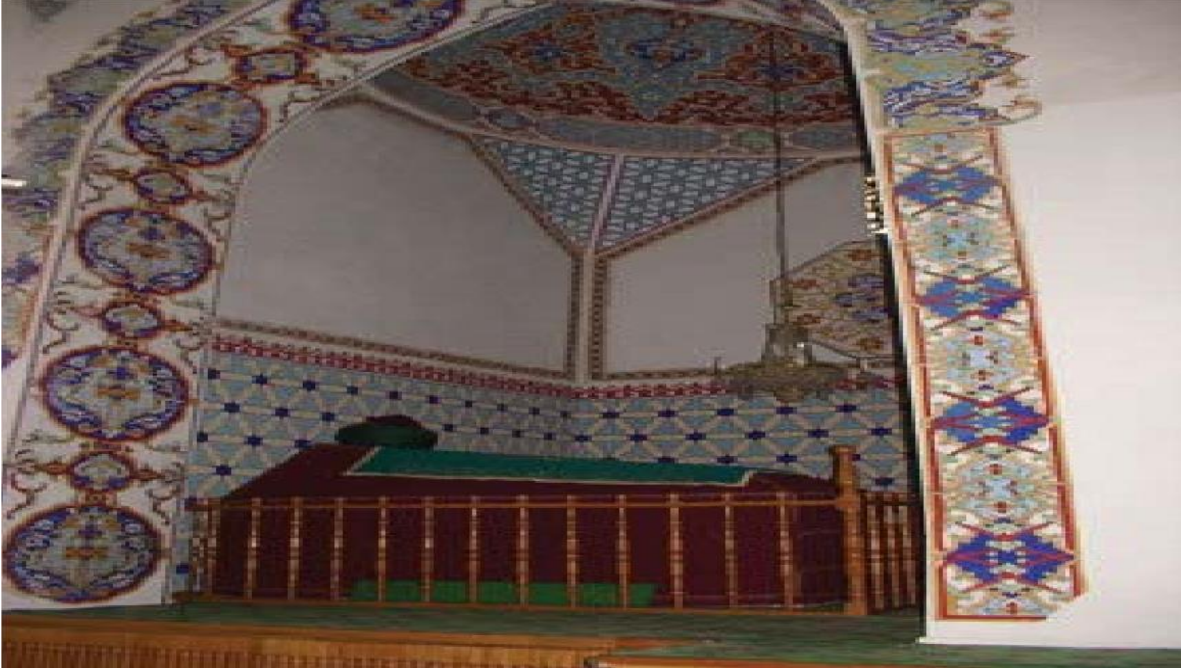
EKLER

EK 1. Ah Evren Velî Türbesi1

Kaynak: <https://www.kaliteli-resimler.com> , (09.09.2018).

EK 2. Ah Evren Velî Türbesi2

Kaynak: [https:// www.ahilikruhu.azbuz.com](https://www.ahilikruhu.azbuz.com) , (09.09.2018).

EK 3. Debbağcılar (Deri) Ustaları

Kaynak:<https://www.dokuzeylul.com/kultur-sanat/dagtasin-fotograflari-barselonaya-gidiyor-h161051.html> ,(21.07.2022).

EK 4. Demirci Ustası ve Çırakları

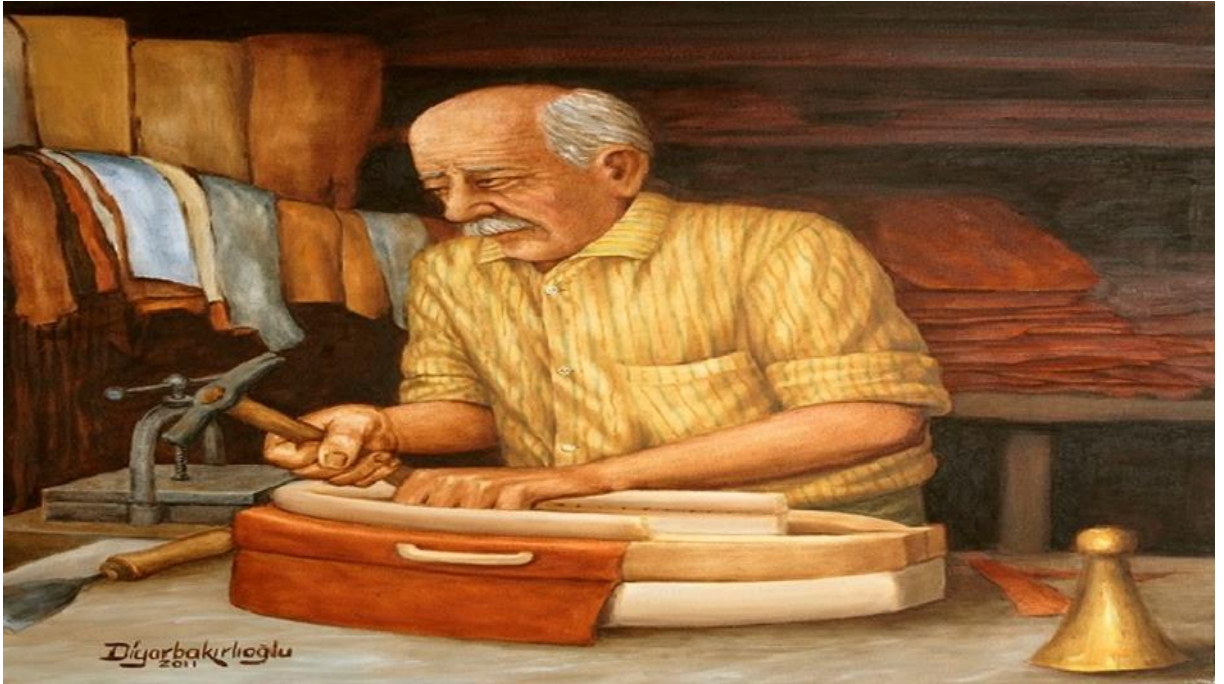
Kaynak:<http://xn--diyarbakırlıoğlu-62b0yc.com/wp-content/uploads/demirci-ve-ogullari-1993.jpg> , (21.07.2022).

EK 5. Nalbant Ustası ve Çırakları

Kaynak:<http://xn--diyarbakırloğlu-62b0yc.com/wp-content/uploads/NalbantCelal1996-e1337513743605.jpg> , (21.07.2022).

EK 6. Saraç Ustası

Kaynak:<http://xn--diyarbakırloğlu-62b0yc.com/wp-content/uploads/Sarac.jpg>,
(21.07.2022).

EK 7. Millet Mekteplerinin Açılması

Kaynak: Akşam, 1 Ocak 1929, (10.08.2019).

EK 8. Millet Mekteplerinin Açılması

Kaynak: <https://tarihdersi.net/12-sinif-tc-inkilp-tar-ve-ataturkculuk-dersi/12-sinif-tc-inkilp-tar-ve-ataturkculuk-dersi-6-unite-cumhuriyet-donemi-inkilplari/12-sinif-tc-inkilp-tar-ve-ataturkculuk-dersi-6-unite-cumhuriyet-donemi-inkilplari-konu-3-egitim-ve-kultur-alaninda-yapilan-inkilplar/konu/harf-inkilabi-1-kasim-1928-205>, (21.07.2022).

EK 9. Halkevlerinin Açılması

Kaynak: Hâkimiyet-i Millîye, 20 Şubat 1932, (10.08.2019).

EK 10. Halkevlerinin Açılması

Kaynak: <http://www.serenti.org/halkevleri-neden-acildi-nasil-kapatildi/>, (21.07.2022).

